

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

МЕЛЬНИК Степан Анатолійович

Фіскально-монетарні інструменти економічного зростання / Fiscal and Monetary Instruments of Economic Growth

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФФАм-21
С. А. Мельник

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, В. І. Дмитрів

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ___ " _____ 20___ р.

Завідувач кафедри

_____ **А. І. Крисоватий**

ТЕРНОПІЛЬ - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. Теоретико-організаційні основи економічного зростання в контексті фіскальної та монетарної політики держави	6
1.1 Наукові підходи щодо визначення сутності поняття «економічне зростання».....	6
1.2 Характеристика фіскально-монетарного інструментарію стимулювання розвитку економіки.....	12
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. Прагматизм взаємодії фіскальної і монетарної політики держави	31
2.1 Оцінка ефективності використання фіскальних інструментів в Україні.....	31
2.2 Аналіз впливу застосування монетарного регулювання економіки України.....	40
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. Напрями підвищення ефективності фіскально-монетарного інструментарію активізації економіки	50
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ	61
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

ВСТУП

Актуальність теми. Незважаючи на те, що етап трансформації в розвитку економічних систем більшості країн Центральної та Східної Європи давно пройшов, Україна все ще перебуває в процесі модернізації національної економіки та створення правового порядку, на основі якого взаємозв'язки всіх економічних не вдалося відновити. З кожним роком люди все більше відчують на собі наслідки непроведених реформ. Тому необхідні фундаментальні зміни у фінансово-економічному секторах.

Як один із найвпливовіших інститутів влади, держава через свої уповноважені установи має повноваження покращувати економіку шляхом впровадження чітко регламентованих реформ, особливо в періоди економічного спаду, за допомогою засобів фіскального та фінансового регулювання. має зобов'язання регулювати круговість

Фіскальна політика включає податкові та бюджетні елементи, а також управління державним боргом. Бюджетні видатки, як і податки, можуть впливати на рівень сукупного попиту, а рівень державного боргу може стимулювати або, навпаки, перешкоджати процесу реформ.

Фінансовий сектор характеризується великою різноманітністю інструментів. Світова практика показує, що за їх допомогою держави впливають на пропозицію грошей і процентні ставки, або споживчий та інвестиційний попит.

Однак слід мати на увазі, що для якісного поживлення економіки неможливо реалізувати монетарну та фіскальну політику окремо. Тому що ці дві важливі сфери мають бути скоординовані для якісного відновлення економіки.

Загалом актуальність дослідження визначається детермінацією довготривалих циклів економічного спаду, його кризових явищ, ролі держави в цих процесах. Економічне зростання є запорукою соціально-економічного розвитку країни. Необхідно мати на увазі, що економічне зростання є, з одного

боку, головною метою національної політики, а з іншого – показником добробуту країни та ефективності соціально-економічної системи. Параметри визначаються економічними умовами.

Для України залишається актуальним вирішення питання забезпечення економічного зростання, оскільки без теоретичної бази неможливо обрати ефективні засоби та оцінити їх вплив на загальну ситуацію.

Вивченню механізмів макроекономічної (в тому числі фіскальної та монетарної) політики та економічного зростання присвячено наукові праці представників різних напрямів західної економічної думки. Для прикладу таких як: А. Вагнер, А. Пігу Дж. М. Кейнс, , Д. Рікардо, А. Сміт , Е. Хансен та ін. Серед вітчизняних науковців цю проблему вивчали: А. А. Гриценко, А.І.Даниленко, Г.В. Василевська, В.А., Валігура, А. І. Крисоватий, А.Я. Кізіма, В. Д. Лагутін, І. О. Лютий, В. І. Міщенко та ін.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – на основі вивчення теоретичних і практичних аспектів досліджуваної проблеми визначити шляхи покращення функціонування економіки з метою стимулювання економічного зростання.

Для досягнення поставлених цілей в роботі вирішувалися такі завдання:

- Систематизовано основні підходи до визначення характеру економічного зростання.
- Уточнено характеристики найважливіших інструментів фіскальної та монетарної політики.
- Акцентовано увагу на питанні взаємодії фіскальних і фінансових важелів регулювання.
- Проаналізовано основні наслідки використання фіскальних інструментів у реалізації національної стабілізаційної політики.
- окреслити прикладні аспекти застосування фінансового регулювання до економіки України;
- Оцінити вплив фіскального та фінансового регулювання на економічне зростання.

- Пропонування варіантів фіскальної та грошової реформи.

Об'єктом дослідження є фіскальна та монетарна політики держави.

Предметом дослідження є фіскально-монетарні інструментарії активізації економічного зростання в Україні.

Методи наукового дослідження. При написанні даної роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи. Загальноприйняті наукові методи включають аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукцію, дедукцію, історичний та системний підходи. Для аналізу основних показників функціонування економіки використовувалися спеціальні методи: економічний аналіз, статистичне групування, різні фінансово-розрахункові методи.

Інформаційною базою дослідження є кодифіковане законодавство, а саме Податковий кодекс України, укази Президента України, постанови уряду, а саме Кабінету Міністрів України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, звіти Державної податкової служби України, аналітичні дані Міністерства фінансів України та звіти Національного банку України. В процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувались монографічні видання та статті зарубіжних і вітчизняних економістів.

Наукова новизна одержаних результатів. Автор цієї роботи доповнюють дослідження теми фіскального та фінансового регулювання, зокрема визначаючи теоретичні основи використовуваних інструментів та можливі варіанти застосування фіскальних та монетарних важелів в обох контекстах політики. Ми також підсумовуємо результати нашого закордонного досвіду.

Практичне значення одержаних результатів полягає у здійсненні оцінки результатів державного регулювання фіскально-монетарної сфери економіки протягом останніх років. Окрім цього, в кваліфікаційній роботі дано практичні рекомендації щодо вибору фіскальних та монетарних інструментів в контексті світової практики проведення трансформаційних змін.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові результати

дослідження опубліковані у збірниках наукових праць кафедри фінансів ім. С.І. Юрія, а саме: «Фінансове забезпечення сталого розвитку»: збірники наукових праць кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету. Вип. 3. Т.1- 2. Тернопіль: ЗУНУ, 2023 року.

Відповідно до мети, завдань та логіки дослідження визначена структура кваліфікаційної роботи, яка складається з вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел. Загальний обсяг роботи містить 3 таблиці та 14 рисунків. Список використаних джерел налічує 80 найменувань.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В КОНТЕКСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ТА МОНЕТАРНОЇ ПОЛИТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Наукові підходи щодо визначення сутності поняття «економічне зростання»

Протягом багатьох років економісти всього світу намагалися науково обґрунтувати природу економічного зростання та його основні рушійні сили. Ця проблема є особливо актуальною на даному етапі, оскільки механізми контролю економічної системи значно ускладнилися, що ускладнює забезпечення гідного рівня життя населення. Це питання зростання та майбутньої стійкості залишається важливим для України, що занепадає.

Поняття «економічне зростання» тісно пов'язане з процесом розширеного відтворення. В економічній науці це трактується як безперервне відновлення продуктивних сил зі збільшенням масштабів виробництва, яке відбувається за кілька етапів (виробництво, розподіл, обмін, розподіл, споживання). Це відновлення має фундаментальне значення для зростання та розвитку всієї економіки. З метою створення умов для позитивної зміни ВВП і НД в умовах обмежених ресурсів велика увага приділяється ефективності використання факторів виробництва, тим самим збільшуючи фонд нагромадження за рахунок раніше створених надлишків. Ці цінності є джерелом розширеного відтворення.

Економічне зростання є складним і багатограним поняттям, яке характеризує економічні системи як кількісно, так і якісно. Однак вітчизняні та зарубіжні вчені по-різному визначають його сутність. Загалом його доречно тлумачити в контексті економічної трансформації, яка передбачає зміни та збільшення виробничого капіталу країни в цілому.

Серед найпоширеніших визначень є пояснення, що економічне зростання проявляється як довгострокове збільшення продуктивного потенціалу

економіки, пов'язаного з факторами виробництва, такими як земля, праця, капітал і технічні знання, і його використання змінить економічну кордон. Виробничий потенціал [39].

Є й інші визначення. Наприклад, С. Кузнець пропонує розуміти це поняття як «постійне збільшення виробництва товарів для задоволення потреб людини». Його погляди доповнює інший вчений Дж. Гарві, який пояснює: «Ті жителі.» Як видно із запропонованих вище трактувань, в основі проблеми нарощування економічного потенціалу лежить складність визначення ключових факторів.

З перших днів меркантилізму панувала думка, що джерелом багатства країни є насамперед іноземна валюта та зовнішня торгівля. Такі наукові погляди сприяли утвердженню протекціоністської політики та підтримці експортоорієнтованих виробництв.

Хоча вимога додатного торгового балансу була основою для прихильників цього напрямку, меркантилісти не змогли виробити єдиної системи поглядів на умови економічного розвитку. Прямо протилежної думки дотримувалися прихильники школи фізіократів. Економічне зростання вони пояснювали розвитком сфери виробництва матеріальних благ (сільського господарства), а торгівлю вважали другорядною, тобто другорядною в економічному житті країни.

Ці два напрями в історії економічної думки стали передумовами для народження теорії економічного зростання. А. Сміт, Т. Мальтус, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль з 30-х років 20 ст. У наукових підходах до пояснення факторів, які сприяють збагаченню націй, відбулися значні зміни. У рамках теорії економічного зростання виділяють три напрями:

- ✓ неокейнсїанство;
- ✓ неокласицизм;
- ✓ інституціоналізм.

Неокейнсїанство було засноване на погляді таких вчених, як Дж. М. Кейнс, що ефективний попит є визначальним фактором зростання, розглядаючи

його крізь призму використання ресурсів і рівнів зайнятості, а також зміни мультиплікаторів. Я так і зробив. Цей ефект характеризує вплив збільшення інвестицій на збільшення сукупного доходу. Таким чином, інвестиції гарантували процес накопичення і перетворення капіталу. Ефект мультиплікатора найбільше відчувався в країнах, що розвиваються промислово. Подальші дослідження Р. Харрода та Е. Дормера, проведені окремо, але доповнюючи один одного, призвели до появи іншої однофакторної моделі економічного зростання, яка базується на таких припущеннях:

1. Зростання залежить виключно від процесу накопичення капіталу. Фондомісткість розраховується як відношення загального обсягу інвестицій до зростання валового національного продукту і зазвичай називається показником ефективності накопичення.

2. Сталий розвиток забезпечується шляхом максимального використання всіх факторів виробництва. Значення впливу технологічних новацій ігнорується.

$$\text{Формула моделі Харрода - Домара: } G = \frac{S}{C} [10],$$

де G – очікуваний темп економічного зростання;

C – частка заощаджень у національному доході;

S – коефіцієнт капіталомісткості.

Проте обидва вчені розглядали умови для створення сталого розвитку та наводили різні чинники для цього. Р. Харрод розглядав рівність інвестицій і самих заощаджень, а Е. Дормер — рівність сукупного попиту і пропозиції, тобто грошового доходу і виробничих можливостей.

Тому ця модель відображає взаємозв'язок між заощадженнями, інвестиціями та економічним зростанням, де єдиною причиною економічного зростання є зростання капіталу. Однак ця модель ігнорує такі умови, як технологічні зміни в методах виробництва, підвищення кваліфікації робочої сили та зміни в організаційних моделях.

Обидва вчені дотримувалися думки, що для згладжування коливань у діловому циклі необхідне часткове державне втручання. З початку п'ятдесятих

років 20 ст. Серед науковців відродився інтерес до природи економічного зростання. Розрізняють два неідентичні поняття: «зростання» і «розвиток». «Економічний розвиток» — це ширше явище, яке впливає не лише на окремі елементи економічної системи, а й на їхні взаємозв'язки в цілому. По суті, це якісний показник. Такі успіхи в науці ознаменували появу неокласичного напрямку.

Найпопулярнішим представником неокласицизму є Р. Торо. Модель цього вченого базується на виробничій функції Кобба-Дугласа. У своїй роботі він аналізує актуальність і вплив капіталу, праці та технологічного прогресу на зростання. Інвестиції дозволяють капіталу зростати і, залежно від заощаджень і норм вибуття (амортизації), сприяють короткостроковому економічному відновленню, поки система не повернеться до рівноваги. Іншим важливим фактором є зростання населення, що вимагає паралельного збільшення інвестицій на одного працюючого. На думку Р. Солоу, технічний прогрес є важливим джерелом сталого економічного зростання. Але це означає не лише технологічне оновлення виробничого обладнання та заміну ручної праці машинним, а й підвищення кваліфікації робітників, удосконалення процесу організації виробництва. Недоліком цієї моделі є те, що вона не враховує джерела інновацій.

Наприкінці 20 століття цю проблему вирішив П. Ромер. У своїх наукових дослідженнях він дійшов висновку, що це явище є екзогенним, тобто екзогенним.

Нова теорія економічного зростання розглядає НТП як результат економічного розвитку, який також визначає динаміку економіки. На думку П. Ромера, існує компроміс між споживанням і знаннями, необхідними для розширеного відтворення. Тому важливо інвестувати в галузі з більш високим потенціалом знань. Тому країни з більшим накопиченням людського капіталу матимуть вищі темпи економічного зростання.

Принципово новим явищем в економічній теорії було виникнення інституціоналізму. Цей напрямок можна назвати сплавом економіки та соціології, заснований на понятті «інститути». Прихильники цієї концепції вважали, що усталені в суспільстві звички і моделі поведінки безпосередньо впливають на динаміку економічних процесів і загальний добробут населення. Суть зростання в таких ситуаціях полягає у врахуванні впливу різноманітних суспільних відносин на економіку та необхідності державного втручання.

Загалом, враховуючи різні наукові підходи до пояснення явищ економічного зростання, можна умовно класифікувати чинники стимулювання економічного розвитку.

Залежно від типу економічного зростання, його чинники поділяються на широке зростання та інтенсивне зростання, що відображає відповідно кількісне та якісне зростання таких показників, як валовий внутрішній продукт. Залежно від походження розрізняють зовнішні та внутрішні фактори. Походження деяких явищ, які безпосередньо впливають на економічні умови, теорії тлумачать по-різному. Наприклад, якщо придивитися, технічні змінні інтерпретуються двома способами. У рамках ендогенної теорії вона тісно пов'язана з людським капіталом, який визначає освітній і науковий розвиток нації.

Наступний можливий підхід базується на окресленні меж економічної системи. У цій версії зовнішні економічні фактори є екзогенними, а змінні, визначені в центрі кордону, є ендогенними.

Факторами потенціалу Ф. Аковілов називає природно-ресурсний, трудовий, науково-технічний та зовнішньоекономічний чинники [71]. За характером свого впливу фактори маніпулюють попитом і пропозицією. Тобто це фактор, який підвищує продуктивність економіки або визначає її здатність споживати продукцію.

Традиційні та сучасні погляди вчених пояснюють економічне зростання через призму факторів виробництва. На різних етапах розвитку науки акцент

робився на капіталі, праці, інноваціях та інвестиціях, які завжди були джерелами зростання всіх перелічених факторів.

Природу економічного зростання тлумачили по-різному. Таким чином, капітал не може гарантувати довгострокове зростання, оскільки витрати на обслуговування постійно зростають, і неминуче буде швидкість вибуття, яка перевищує інвестиції. Однак це особливо необхідно для менш розвинених країн, оскільки згідно з принципом спадної граничної корисності ефект від інвестування в додаткові одиниці товару на початковому етапі інвестування перевищує насичення ринку інвестиціями в довгостроковому періоді. Тому країни з високим рівнем життя мають повільніші темпи зростання.

Чисельність працездатного населення також є важливим фактором і залежить від демографічної ситуації в країні. Чим вища кваліфікація працівника, тим вигіднішою буде позиція роботодавця, оскільки роботодавець не буде витрачати додаткові кошти на навчання. Крім того, висококваліфіковані працівники, як правило, використовуються в комплексному виробництві, в результаті чого від створеної продукції отримують високі прибутки, що безпосередньо позитивно впливає на економіку країни в цілому.

І, нарешті, з 20 ст. Головним чинником зростання є інновації, які деякі вчені особливо виділяють як ключовий фактор. Особлива важливість технологічних інновацій виникає через необхідність забезпечення сталого розвитку. Вони вважаються найефективнішими, оскільки дозволяють створювати якісно нові продукти та створюють значну конкурентну перевагу в епоху швидкої лібералізації міжнародної торгівлі. Крім того, НТР сприяє збереженню ресурсів і знижує споживання матеріалів і енергії продукту. Для досягнення цього необхідно вдосконалити організацію виробничого процесу.

Обмеження темпів зростання зараз стало чи не найбільшою проблемою, оскільки складна екологічна ситуація спонукає до пошуку нових підходів до вирішення цієї проблеми, тим більше, що деякі вчені підтримують концепцію нульового зростання. Проте ця позиція викликала жваву дискусію та

конструктивну критику, а наукове співтовариство почало шукати відповіді на нові питання, що впливають з поступових змін у політичному, правовому та соціально-економічному житті суспільства. У прийдешню епоху будуть потрібні якісно нові зміни через зміни комп'ютеризованих систем і методів виробництва.

1.2. Характеристика фіскально-монетарного інструментарію стимулювання розвитку економіки

Щоб обґрунтувати важливість забезпечення економічного розвитку, не можна не охарактеризувати дві важливі сфери, які безпосередньо впливають на зростання. Перший – грошово-кредитна політика уряду, другий – валютне регулювання.

Кожен інструмент має набір засобів, які використовуються залежно від стадії економічного циклу і мають стимулюючий або стримуючий характер.

Інструменти монетарної політики – це заходи (прийоми, методи) регулювання, які повністю доступні центральному банку, безпосередньо контролюються центральним банком і використання яких впливає на цілі монетарної політики [77]. За допомогою цих програм центральні банки безпосередньо маніпулюють процесами у фінансовому секторі та опосередковано контролюють умови в реальному секторі економіки. Ще одним важливим напрямком державного регулювання є оподаткування всіх учасників господарських відносин.

Уряди впливають на фінансову ефективність платників податків шляхом впровадження дискреційної та недискреційної фіскальної політики. Зокрема, тип використовуваного інструменту безпосередньо залежатиме від характеру такої директиви. Якщо інструменти фінансового регулювання розглядати через призму податків, то вони можуть опосередковано впливати на економіку, економічні та соціальні процеси шляхом зміни видів податків та їх ставок,

запровадження податкових пільг, зниження податків тощо. Можна дійти висновку, що заходи спрямовані на надання, або збільшується податковий тягар [45]. У найширшому розумінні фінансове регулювання насамперед стосується регулювання державних доходів і видатків.

Валютне регулювання також базується на типі монетарної політики. Залежно від критеріїв спрямованості та ступеня впливу на грошову масу їх поділяють на обмежувальні та експансивні. Крім того, політика рефляції та політика дезінфляції є проміжними варіантами між цими двома надзвичайно суперечливими політиками.

Експансіоністська політика передбачає збільшення пропозиції грошей, що призводить до зниження їх вартості та зростання інфляції. Метою таких заходів центрального банку є зниження рівня безробіття та стимулювання ділової активності та економічного зростання. У короткостроковій перспективі застосування таких заходів призведе до зростання попиту на платіжні інструменти та зниження кредитних ставок. Однак у довгостроковій перспективі надлишок грошей призводить до зростання інфляції, що негативно впливає на економіку. Однак можна компенсувати вищезазначені наслідки за рахунок надходження інвестицій та міжнародного фінансування.

Обмежувальна політика використовується, коли інфляція висока і значно скорочує пропозицію грошей, щоб зменшити кількість грошей в обігу. Його використовують не тільки під час спадів, а й для запобігання криз надвиробництва.

На вибір типу валютного регулювання також впливають стратегічні завдання. Такими цілями можуть бути валюти, обмінні курси та режими контролю інфляції.

До основних інструментів, що впливають саме на зміну монетарних показників відносять:

1. Політику обов'язкових резервних вимог;
2. Процентна політика;
3. Політика рефінансування;

4. Політика операцій на відкритому ринку.

Норма обов'язкового резервування для комерційних банків полягає в тому, що центральний банк визначає відсоткову ставку за позиковими коштами, розміщеними на кореспондентському рахунку НБУ. Спочатку резервна система призначалася для забезпечення виплати вкладів, але згодом мета її застосування дещо змінилася. Відбулися зміни в політиці регулювання пропозиції грошей і стабілізації грошового обігу. Пропозиція грошей спочатку залежить від розміру грошової бази та грошового мультиплікатора. Останній є важливою частиною мультиплікатора і тому на нього безпосередньо впливають мінімальні резервні вимоги. Зміни стандартів носять передусім антициклічний та антиінфляційний характер. Тобто, щоб зменшити інфляційний тиск, центральний банк збільшує норму резервування або, за необхідності, знижує норму резервування, щоб стимулювати активність економічних агентів. Мінімальні резервні вимоги також використовуються для впливу на ліквідність банку. Маючи інформацію про залишки на рахунках, центральний банк може вилучати надлишки коштів або збільшувати резерви.

Основні складові механізму саме обов'язкових резервних вимог:

1. Порядок встановлення мінімальної резервної норми встановлюється центральним банком або нормативно-правовим актом залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку.

2. База для розрахунку нормативу резервування визначається у відсотках до активів або зобов'язань банку.

3. Активи, прийняті центральним банком для покриття резервних вимог, є високоліквідними активами, такими як залишки на рахунках центрального банку, залишки в касі та, в деяких випадках, державні цінні папери.

4. Рівень стандартів та критерії їх розмежування - сума змінюється залежно від періоду, валюти, місця походження, громадянства вкладника та категорії вкладника.

П'ять. Розрахунковий період відповідності резервним вимогам - відповідність вимагається в середньому протягом певного періоду часу.

Загалом резерви – це жорсткі фінансово-кредитні інструменти, які безпосередньо впливають на результати діяльності банку. У розвинених країнах таке використання резервних вимог є лише обмеженим, і часті зміни резервних вимог можуть мати негативний вплив на фінансовий сектор.

Політика рефінансування передбачає надання центральним банком додаткових коштів на кредитній основі. Ініціаторами рефінансування, як правило, виступають комерційні банки, які не можуть залучити додаткові кошти з інших джерел. Рефінансування відбувається у формі безготівкової видачі. Тобто кошти спочатку з'являються у вигляді розрахункових записів, а вже потім вводяться в обіг. Ціна таких фінансових інструментів встановлюється центральним банком у вигляді відсотків за кредити. Регулювання здійснюється шляхом зміни умов надання кредитних коштів (мета позики, вид застави, строк, ліміт рефінансування тощо).

Рефінансування поділяється на такі види:

1. Ломбард – Кредитні кошти, надані під заставу. Оформити таку позику можна двома способами. а) Прямий – центральний банк надає позики за офіційною ставкою ломбарду на основі опублікованих заявок. б) Торги - проводяться у формі аукціону, на якому кредитні кошти приймаються від банку, який оголошує найвигіднішу ставку ломбардного кредиту. 2. Переоблік – Центральний банк купує векселі в комерційних банків із дисконтом до настання терміну погашення. 3. «Пряма» операція зворотного викупу — це операція, за якою центральний банк купує цінні папери та водночас вимагає, щоб вони були продані назад на певних умовах.

Загалом рефінансування є привілеєм для комерційних банків, а не реалізованим правом. Процентна політика має дуже тісний зв'язок з політикою рефінансування, оскільки ціна кредитних коштів, що надаються центральним банком, визначається відповідно до процентної політики. Зміни облікової ставки безпосередньо впливають на пропозицію грошей і ринкові процентні ставки. Відсоткові ставки знижуються, щоб збільшити обсяг грошової бази та пропозиції грошей, що призводить до збільшення рефінансування та

кредитування всієї економіки. Крім того, вищезазначені значення сприяють або перешкоджають використанню фінансових інструментів, таких як цінні папери (підвищення процентних ставок призводить до збільшення депозитів і зниження попиту на цінні папери, що відображається на доходах, і навпаки) Те ж саме). Через постійний «рух» короткострокового капіталу рух валютного курсу також залежить від процентних ставок. Процентні ставки залежать від умов фінансового ринку і часто перевищують рівень інфляції. За стабільних умов облікова ставка наближається до вартості залучених коштів на міжбанківському ринку.

В Україні ставки встановлюються за такими напрямками:

1. Ставка рефінансування;
2. Облікова ставка;
3. Ставка за кредитами овернайт;
4. Ставка за операціями репо;
5. Ставка за депозитними операціями НБУ [77].

Політика ведення бізнесу на відкритому ринку полягає в купівлі-продажу центральним банком цінних паперів, що змінює рівень резервів і вартість запозичень. Сфера застосування цього інструменту залежить від грошової маси та ринкової процентної ставки позики.

Центральні банки продають цінні папери, коли їм потрібно контролювати зростання інфляції. Тому для цього скорочуються банківські резерви і пропозиція грошей, що супроводжується ефектом грошового мультиплікатора. Цінні папери купуються для збільшення грошової маси. Як наслідок, ринкові відсоткові ставки впали, що стимулювало зростання активності в корпоративному секторі.

Оскільки купівля та продаж державних облігацій на первинному ринку є формою фінансування для держави-емітента, регулювання економічних умов шляхом маніпулювання державними облігаціями зазвичай здійснюється на вторинному ринку. Найчастіше такі операції здійснюються у формі операцій репо, які поділяються на прямі та зворотні операції. «Прямий» репозиторій –

складається з двох частин. У першому випадку центральний банк купує цінний папір, а продавець обіцяє викупити його через певний проміжок часу за заздалегідь визначеною ціною, тобто за фіксованою ціною. Н. Різниця – процентний дохід. У другому випадку покупець отримує «прибуток», а продавець виконує свої зобов'язання після закінчення терміну дії договору.

«Зворотне» репо – механізм використання передбачає зворотню дію. Іншими словами, центральний банк виступає продавцем. Крім того, розрізняють два види операцій:

1. Активний – впливає на рівень банківських резервів. 2. Пасивний – спрямований на підтримання певного рівня резервів [77]. Цей інструмент регулювання широко використовується у великих економіках світу. Він дуже гнучкий і простий у використанні. Результати дії легко передбачити, і якщо сталася помилка, її можна виправити, виконавши протилежну операцію. Усе це зумовлює привабливість його використання центральними банками.

У перехідній економіці, крім перерахованих вище інструментів, можна використовувати:

1. Пряме регулювання процентних ставок центральним банком (встановлення фіксованих процентних ставок або верхньої та нижньої меж рівнів процентних ставок для позик і депозитів комерційних банків).
2. Вибіркова політика цільового фінансування.
3. Обмеження окремих видів діяльності (зазвичай кредитної та інвестиційної) центральним банком [77]. Іншим важливим блоком інструментів регулювання грошово-кредитної політики, які в першу чергу впливають на рух валютного курсу, є інструменти валютного регулювання.

Метою цього регулювання є підтримка обмінного курсу національних валют щодо найважливіших світових базових валют. Також передбачено заходи щодо обмеження обігу іноземної валюти на території країни, яка її вводить. Спектр використовуваних інструментів можна класифікувати по-різному, але найпоширенішою є класифікація на економічні та адміністративні інструменти (рис. 1.1).

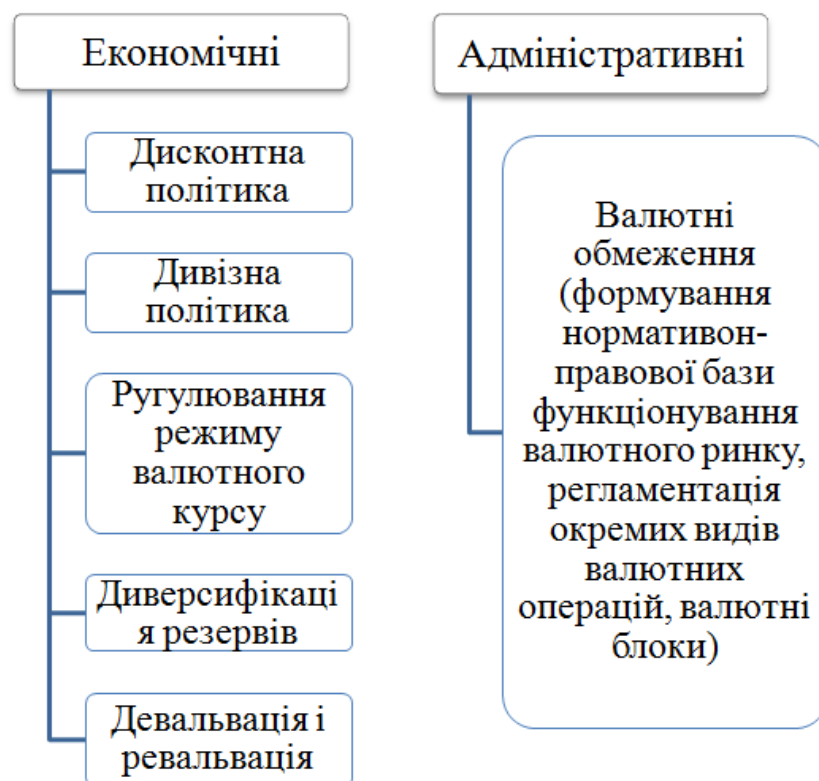

Рис. 1.1. Класифікація інструментів валютного регулювання.

Джерело: складено на основі [77].

Дисконтна політика полягає в тому, що центральний банк встановлює та змінює процентну ставку, за якою він надає позики комерційним банкам. Маніпулюючи відсотковими ставками, можна, з одного боку, регулювати процес відтоку або притоку капіталу, а з іншого – впливати на розвиток валютних курсів. Підвищуючи обмінний курс, центральний банк зміцнює купівельну спроможність національної валюти, а знижуючи обмінний курс, він послаблює купівельну спроможність національної валюти.

Інший аспект впливу дисконтної політики на валютні курси можна побачити в змінах грошової маси. Тому зниження процентних ставок збільшує кредитування економіки, що насичує ринок фінансовими ресурсами, що в свою чергу спричиняє падіння ціни національної валюти, і навпаки.

Валютна політика стосується купівлі або продажу іноземної валюти центральним банком у формі валютних інтервенцій. Щоб підвищити обмінний курс, центральний банк продає іноземну валюту, щоб знизити його, центральний банк купує іноземну валюту. У кризові періоди вдаватися до таких

заходів не рекомендується. Це пов'язано з тим, що це вимагає великого обсягу торгівлі, що негативно впливає на золото, валютні резерви та платіжний баланс. Однак, використовуючи його протягом відносно стабільних періодів, можна значно підвищити ефективність коригування короткострокових процентних ставок.

Диверсифікація валютних резервів означає формування офіційних валютних резервів шляхом включення до їх складу валют різних країн.

Розміщення валютних резервів має такі формати:

1. Готівка (банкноти та монети)
2. Залишок на депозитному рахунку в іноземному банку.
3. Цінні папери виражені в іноземній валюті [77]. Диверсифікація здійснюється з метою уникнення валютних ризиків, накопичення коштів для погашення боргу, проведення валютних інтервенцій.

Під регулюванням режиму обмінного курсу розуміються дії центрального банку щодо встановлення порядку визначення та зміни курсу іноземних валют.

Існує дві системи обмінних курсів:

1. Визначається, встановлюється і підтримується державою.
2. Плаваючий тип, сформований під впливом кон'юнктури ринку.

Фіксовані або плаваючі валютні курси не використовуються в чистому вигляді, тому існує кілька їх варіантів. У випадку фіксованих систем це система плаваючого паритету (де держава підтримує обмінний курс, але періодично девальвує або ревальвує його) і система «валютної ради» (яка охоплює збільшення грошової маси за рахунок іноземної валюти). резерви).). . Варіанти флоатингу включають «контрольоване плавання», валютні коридори, «повзучі кілочки» та похилі коридори. Девальвація та ревальвація означає офіційне знецінення або підвищення обмінного курсу внутрішньої валюти щодо іноземної валюти. Хоча девальвація валюти позитивно впливає на експорт, вона може призвести до підвищення цін на імпорт та зростання інфляції. Така політика також негативно впливає на облігації, оскільки ціни на їх погашення

зростають. Переоцінка використовується рідко, оскільки вона не вигідна національним державам.

Валютні обмеження – введення різноманітних обмежень і заборон з метою встановлення чітких правил щодо обігу іноземних валют і валютних цінностей. Вони застосовуються з урахуванням поточної економічної ситуації та стратегічних цілей країни у фінансовій сфері.

На макроекономічному рівні країни або групи країн можуть використовувати валютні блокади для боротьби з тероризмом, міжнародними фінансовими злочинами та відмиванням грошей.

Ще одним важливим напрямком державного регулювання економічних процесів є грошово-кредитна політика. Її реалізація здійснюється за допомогою інструментів податкового та бюджетного регулювання, а також механізмів управління державним боргом. Визначеність характеру податкового регулювання проявляється, насамперед, у процесі формування надходжень до бюджетів усіх рівнів, а також у взаємовідносинах між платниками податків та компетентними органами. Хоча цей термін широко використовується вченими, досі немає єдиної думки щодо його розуміння. Забезпечити найбільш повне розкриття змісту таблиці. 1.1 Представлено підходи, які зазвичай використовуються для пояснення цієї економічної категорії.

Таблиця 1.1.

Підходи до визначення поняття «податкове регулювання».

Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова	Податкове регулювання – це заходи непрямого впливу на економіку, економічні і соціальні процеси шляхом зміни видів податків, податкових ставок, встановлення податкових пільг, зменшення або збільшення податкового навантаження
Р. П. Жарко	Податкове регулювання – це комплекс дій державних органів, спрямованих на зміну параметрів податкової системи та податкового механізму з метою досягнення певних соціальних та економічних цілей
А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк,	Податкове регулювання – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації стягнення податків і податкових

Продовження табл. 1.1.

А. Ф Мельник, А. Ю Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович	Податкове регулювання – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації стягнення податків і податкових платежів. Воно передбачає застосування диференційованого підходу до оподаткування з метою регулювання народногосподарської кон'юнктури, підприємницької активності та споживчого попиту, рівня споживання тощо.
Г. Г Старостенко, С. В Онишко, Т. В. Поснова	Податкове регулювання полягає в перерозподілі державними органами доходів та фінансових ресурсів з метою забезпечення грошовими коштами, фінансовими ресурсами тих осіб, організацій, установ, галузей, секторів і сфер економіки, у яких існує доцільна, суспільно визнана потреба в ресурсах
І. В Фокіна	Податкове регулювання економіки, як основний елемент податкового механізму, покладено в основу довгострокових стратегічних цілей держави, спрямованих на забезпечення економічної стабільності та стимулювання економічного зростання
Т. І. Єфименко	Податкове регулювання за допомогою притаманних йому методів і важелів дозволяє досягти більш ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів, інтенсифікувати інвестиційну та підприємницьку активність, узгодити інтереси різних суб'єктів господарювання, прошарків населення, центральних і регіональних рівнів державного управління

Джерело: складено автором на основі [14, 28, 26, 38, 45, 72].

Враховуючи запропоноване тлумачення, податкове регулювання – це сукупність державних інститутів щодо платників податків, які реалізуються через діючу податкову систему з метою забезпечення збалансованості, ефективного формування інтересів різних секторів економіки. зробив висновок, що заходи перерозподіл бюджетних ресурсів на різних рівнях. Це й використання методів непрямого впливу для зміни соціально-економічних параметрів національного розвитку. Як інструмент податкової політики він може мати стимулюючий або стримуючий вплив залежно від стану функціонування національної економіки.

Податкове регулювання виникає в процесі мобілізації доходів бюджету. Інструментами є прямі та непрямі податки. Регуляторний вплив відбувається через підвищення або зниження податкових ставок, диференціацію за типом платника податків або суб'єкта оподаткування, розширення або обмеження

бази оподаткування та неоподатковуваних мінімумів, звільнення для певних платників податків та податкові положення. Пільги та податкові кредити, зміна періодичності сплати, розподіл податків за рівнями бюджетної системи.

Використання інструментів регулюється нормативно-правовою базою, основним документом у цій сфері є Податковий кодекс України. Податкове законодавство має другорядне значення.

Принципово важливим аспектом податкового регулювання як елемента податкової політики є його узгодженість з політикою податкових надходжень. Рівень видобутку безпосередньо впливає на добробут населення та економічне зростання регіону. Максимальне зняття становить загрозу для зростання, а недостатнє зняття може призвести до неадекватного фінансування витрат, необхідних для стимулювання зростання.

Надмірний податковий тиск у майбутньому призведе до таких негативних наслідків, як ухилення від сплати податків та економічний спад. За таких умов можливе відшкодування збитків суб'єктів господарювання через зміну умов оподаткування (податкові пільги, зниження/підвищення податкових ставок, альтернативні системи оподаткування тощо). В економіці немає чіткого пояснення зв'язку між рівнем податкових надходжень, рівнем державних витрат і темпами економічного зростання, але чітко доведено, що насправді функціональна структура, а не сума, це важливо. [46].

Окрім практики використання інструментів, є також важливі можливості. Загалом їх можна розділити на дві групи:

1. Надання податкових пільг.
2. Застосування штрафів [46].

Стимулюючий режим – це пільговий режим, який вважається таким, що звільняє повністю або частково від виконання податкових зобов'язань. Прихильники альтернативних підходів розглядають це з точки зору застосування ставок, тобто диференціації або збільшення чи зменшення ставок для окремих платників. Ефективність застосування визначається зменшенням

суми заборгованості платника податків та покращенням фінансових показників його діяльності.

Залежно саме від сфери застосування їх поділяють на:

1. Загальні (надаються всім платникам певного податку);
2. Особливі (надаються тільки окремим платникам) [46].

Основні форми надання пільг зображення на рис. 1.2.

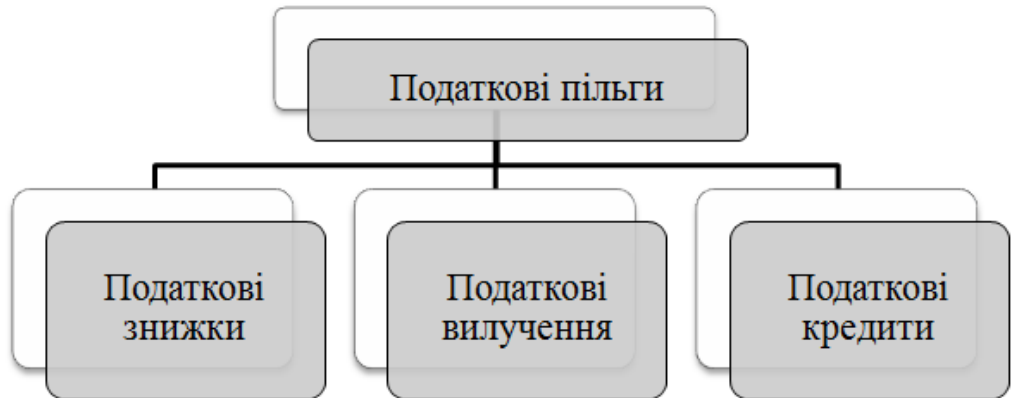

Рис. 1.2. Основні форми надання податкових пільг.

Джерело: складено автором на основі [46].

Відрахування (дисконт) – відбувається шляхом звільнення доходу від податків. Н. Деякі види витрат необхідно вирахувати з податків, що зменшує податкову базу.

Розрізняють такі види податкових відрахувань:

1. Стандартний – пропонується всім платникам і виражається у вигляді фіксованої суми або відсотка. Вони класифікуються наступним чином:

- Базовий дохід – неоподатковуваний мінімум доходів громадян.
- Сімейні – пільги надаються залежно від сімейного стану платника.
- Знижки для людей з особливими умовами (наявність неповнолітніх дітей або інших осіб, які перебувають на утриманні).

Індивідуальні знижки залежно від віку, стану здоров'я та ін. 2. Нестандартизований – змінюється залежно від витрат платника на благодійність, охорону навколишнього середовища тощо [46].

Вилучення – від оподаткування саме звільняються деякі елементи або види діяльності.

Податковий кредит - це система, яка відсуває термін сплати податку на певний період часу (зазвичай до одного року). Одним із видів цієї пільги є інвестиційний податковий кредит, який дає інвесторам стимул інвестувати в національне виробництво. Традиційно цей метод регулювання можна розділити на дві групи: прямі методи та непрямі методи.

Ставки прямих податків включають ставки оподаткування, які коригують податкові ставки, і ставки непрямих податків, які надаються компаніям залежно від типу бізнесу та інших умов.

Інший варіант – накладення штрафів, пені та пені за порушення податкового законодавства.

Хоча системи надання пільг і накладення штрафів повинні існувати в кожній державі, ефективність податкового регулювання залежить від співвідношення між цими двома типами.

Визначення економічної сутності терміна «бюджетне регулювання» взагалі дуже тісно пов'язане з державним регулюванням. У найширшому розумінні його слід трактувати як систему економічних відносин, що виникають з точки зору розподілу та перерозподілу бюджетних ресурсів з метою використання конкретних технологій і забезпечення необхідними коштами для потреб соціально-економічного розвитку країни. країна . , методи та форми державної підтримки. У вузькому розумінні це набір заходів фіскального вирівнювання шляхом збалансування доходів і витрат домогосподарств на різних рівнях.

Інструменти бюджетного регулювання використовуються за встановленою методикою. Суми податку включають місцеві податки та збори, позики включають місцеві облігації, а процентні відрахування включають процентні відрахування з податків і зборів, компенсаційні гранти та гранти.

Іншим важливим елементом фінансового регулювання є боргова політика країни. На сьогодні наукова думка не має чіткого визначення сутності державного боргу, але меркантилісти почали теоретично демонструвати це поняття. Вони досить позитивно оцінили активне державне втручання, зокрема

боргове фінансування бюджету. На відміну від них, фізіократи засуджували тягар боргу, який лягає на економіку, і вважали, що він позбавляє державу додаткових ресурсів із секторів економіки з доданою вартістю. Представники класичної економічної школи негативно ставилися до державного боргу, стверджуючи, що він веде до збільшення податкового тягара та відтоку інвестицій. Деякі вчені, такі як П. П. Леруа Больє, були менш категоричними, вказуючи на важливість ефективного використання кредитних ресурсів і стверджуючи, що економікам необхідно залучати додаткові ресурси для розвитку.

Кейнсіанці дотримувалися протилежної точки зору і підтримували ідею активного використання боргу як інструменту регулювання циклічності економіки. Зокрема, Дж. Кейнс вважав, що таким чином можна стимулювати сукупний попит. Це дозволяє підприємцям отримувати додатковий прибуток, сприяючи збільшенню державних витрат.

Цікаву думку щодо боргового навантаження висловив сучасний вчений Р. Баро, який стверджував, що внутрішнє фінансування еквівалентно підвищенню податкових ставок (останнє є більш чутливим для платників податків). Доведено, що істотних ефектів немає.). К Макконнелл і С. Белью підтримали теорію Р. Баро про внутрішні запозичення, додавши, що наслідки цього збільшення боргу можна легко компенсувати рефінансуванням, підвищенням податків і створенням грошей. Вони стверджують, що справжньою проблемою для економіки є зовнішній борг. Це пояснюється тим, що зовнішній борг передбачає передачу деяких фізичних товарів, вироблених в іншу країну.[29]

Для більш точного тлумачення поняття «державний борг» необхідно сформулювати його визначення. В. Федосов і С. Огороднік трактували це як «суму виданої та непогашеної внутрішньої позикової заборгованості, а також суму фінансових зобов'язань держави перед іноземними інвесторами на певний момент часу». в. Кожук доповнив ті доповнення та включив у борг гарантійні зобов'язання. Він запропонував трактувати державний борг як «загальну суму непогашених позик, включаючи несплачені відсотки та борг, належним чином

взятий на себе державою».[21] У підручнику «Фінанси» за редакцією С. Юрія та В. Федосова пояснюється, що «державний борг — це сума прямих договірних зобов'язань державної адміністрації перед суб'єктами господарювання (резидентами) інших секторів економіки та іноземними кредиторами. .. Є» [73]. Крім наведеного вище визначення сутності державного боргу, державний борг поділяється на внутрішній борг і зовнішній борг. Інструментами внутрішніх запозичень України є державні облігації та казначейські векселі.

На внутрішньому ринку існують такі види облігацій:

1. Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) - це державні облігації, що випускаються виключно на внутрішньому фондовому ринку, що підтверджує зобов'язання України щодо погашення номінальної вартості власникам цих облігацій з виплатою коштів згідно з умовами випуску.

2. Забезпечені облігації внутрішньої державної позики – ОВДП. Його випуск передбачає фінансування дефіциту державного бюджету в загальнодержавному обсязі в розмірі, визначеному законом про Державний бюджет України на кожний рік. Борг [70].

Державні облігації також є борговими цінними паперами, але на відміну від ОВДП, вони випускаються фізичним особам і гарантуються надходженнями з державного бюджету.

Основними цілями використання державного внутрішнього фінансування є:

1. Фінансування загальнодержавних потреб (покриття дефіциту бюджету, переведення в готівку державного бюджету, регулювання кількості готівки в обігу тощо).

2. Збільшити валютні надходження для стабілізації курсу національної грошової одиниці.

3. Контролювати інфляцію шляхом вилучення надлишкових коштів з обігу [70].

Що стосується зовнішніх позик, то їх бажано поділяти за фінансовими інструментами, що використовуються на ринках кредиту та цінних паперів.

Кредитні ринки використовують кошти на основі двосторонніх угод або запозичені від міжнародних фінансових установ на основі термінів погашення, платності та погашення. Крім того, такі позики часто гарантуються фінансовими або кредитними установами.

Міжнародні запозичення через фондовий ринок здійснюються такими способами:

1. Банкноти євро – використовуються для залучення короткострокових кредитних ресурсів з плаваючими процентними ставками.

2. Єврокомерційні цінні папери – випускаються з максимальним терміном 6 місяців і пропонують власнику низьку прибутковість.

3. Міжнародні облігації (єврооблігації, глобальні облігації, паралельні облігації, іноземні облігації) розміщуються на зовнішніх ринках. Серед міжнародних цінних паперів уряди найчастіше використовують єврооблігації, так звані єврооблігації, які гарантовані консорціумом підписників за межами країни-емітента та країни-емітента валюти. На відміну від міжнародних позик, облігації фондового ринку дозволяють залучити більшу частину необхідних коштів.

Висновки до розділу 1

Економічне зростання є дуже складною науковою категорією, яка досліджується вченими протягом багатьох років. Існує багато підходів до природи цього явища, зокрема класична та неокласична школи стоять на позиції повної лібералізації ринку та мінімального державного втручання. На противагу цьому Дж. Кейнс та його прибічники йшли шляхом активного державного регулювання шляхом маніпулювання інструментами фіскальної політики. Крім того, на цьому етапі актуальним залишається погляд

інституціоналістів, який стверджує, що інституції, сформовані під впливом соціальних факторів, є детермінантою зростання.

У другій частині розглядаються основні риси двох складових національної стабілізаційної політики. Фіскальні інструменти включають податки, витрати та державний борг. Метою валютного регулювання є регулювання кількості готівки в обігу та забезпечення цінової стабільності в існуючій економічній системі. Можна використовувати різноманітні інструменти, включаючи політику рефінансування, облікову політику, стандарти мінімальних резервів, операції на відкритому ринку та монетарну політику.

Наявність того чи іншого інструменту залежить від фази бізнес-циклу. У періоди рецесії уряди повинні стимулювати бізнес-сектор, особливо реальний обсяг виробництва, і контролювати інфляцію. Щоб запобігти надмірному збільшенню грошової маси в обігу, центральний банк може підвищити облікову ставку або продати державні облігації.

Контрзаходи національних регуляторних органів обов'язково повинні супроводжуватися ввезенням валютної виручки в країну. Підтримувати платіжний баланс і курс національної валюти. Найбільш ефективним каналом залучення додаткових ресурсів для будь-якої країни є насамперед іноземні інвестиції. Іншим інструментом впливу на економіку є податки, зниження яких може вивільнити додаткові кошти для розвитку підприємництва та підвищення видаткової спроможності домогосподарств. Збільшення податків запроваджується, щоб контролювати інфляцію витрат і попиту.

Координація цих двох компонентів сьогодні широко досліджена, оскільки питання ефективності використання того чи іншого засобу залишається дискусійним.

Взаємозв'язок фіскального регулювання та фінансового регулювання зрозумілий, оскільки неправильне поєднання інструментів зводить нанівець позитивну динаміку макроекономічних показників попереднього періоду. Особливо проблематичним у цьому контексті залишається визначення

лідерської ролі держави чи національного банку. Однак, незважаючи на таку домовленість, крайнощі в обох напрямках роботи є виправданими, оскільки одночасне стимулювання може призвести до розкручування інфляційної спіралі, а стримування не може забезпечити необхідні темпи економічного зростання в умовах гострої кризи.

Тому вибір інструментів та їх поєднання є дуже важливим фактором у процесі регулювання економіки з боку держави. Сталий розвиток можна забезпечити лише шляхом збалансованого використання наявних можливостей, а держава, як монополіст влади, створює систему стимулів, яка заохочує учасників ринку до поведінки відповідно до умов функціонування економічної системи.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИЗМ ВЗАЄМОДІЇ ФІСКАЛЬНОЇ І МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

2.1.Оцінка ефективності використання фіскальних інструментів в Україні

Трансформація економіки та зміцнення української держави, а також утвердження шляху її розвитку в умовах безперервних інтеграційних процесів тісно пов'язані з реформуванням та вдосконаленням податкової політики. В умовах євроінтеграційних процесів, а також динамічних змін економічних факторів і соціально-політичних характеристик реалізація податкової політики в Україні зараз має велике значення. Важливим фактором, що визначає вимоги сучасної податкової політики, є необхідність прискорення економічного розвитку України.

Враховуючи нестабільну ситуацію в економічній системі України, вирішення фінансових проблем є важливим інструментом економічної та соціальної стабільності та сталого розвитку регіону та країни. У цьому контексті податкова політика має стати дієвим інструментом регулювання соціальних, соціально-економічних процесів, основним важелем впливу на здійснення сучасних економічних реформ в Україні, особливо в контексті євроінтеграції [28, с. 155].

Варто зазначити, що серед фінансових важелів державної підтримки інвестиційної діяльності особливе місце посідає податкова політика країни.

Держава за допомогою інструментів податкового контролю може реально створити ефективні пільги для інвесторів та одержувачів інвестицій та суттєво зменшити податковий тягар у цій сфері [29, с. 37].

Непокірний і невивірковий військовий напад на Російську Федерацію з території України в лютому 2022 року та наступні військові дії у 2023 році

завдали серйозного удару по економіці України, що також відображено в доходах бюджету 2022 року (див. рис. 2.1).

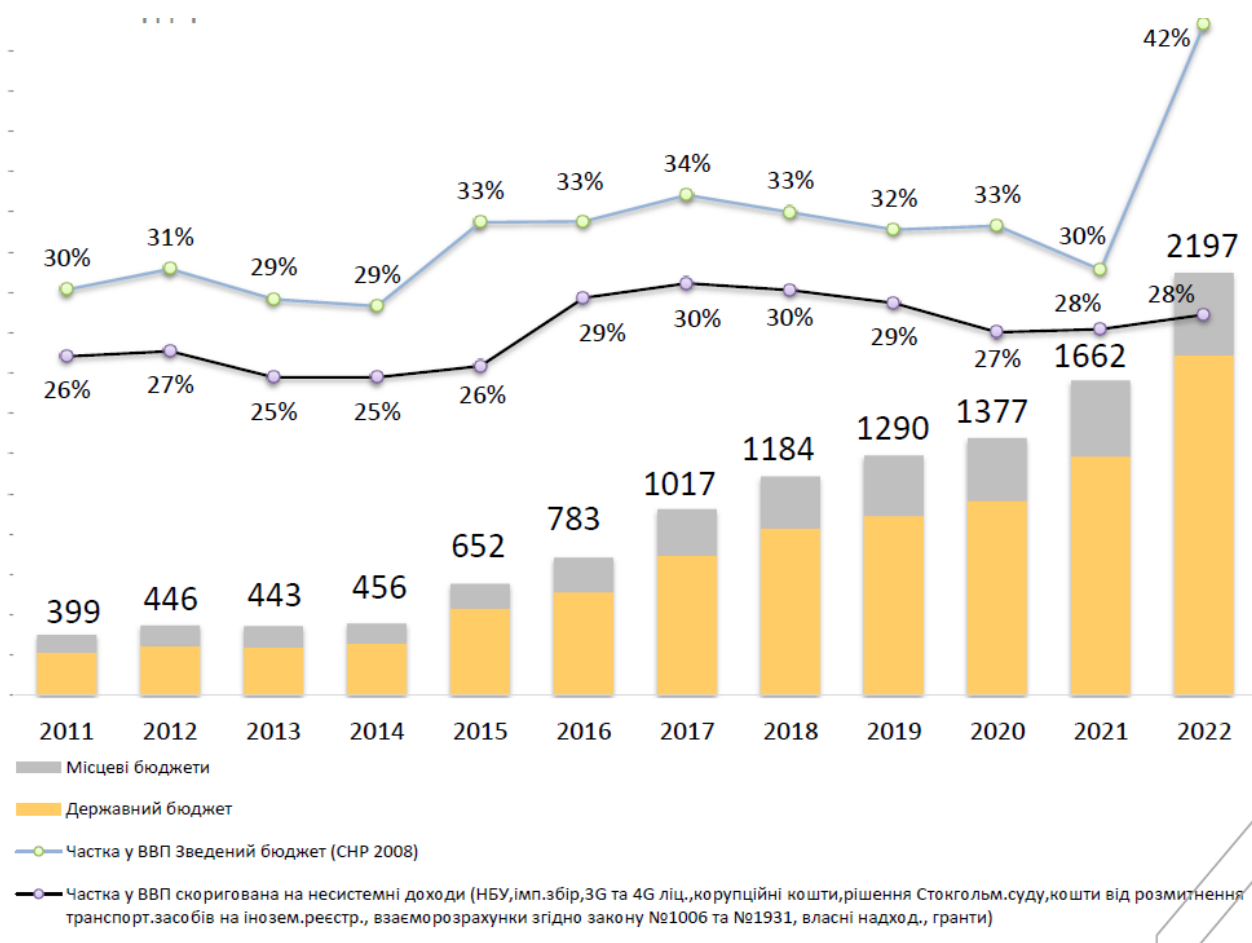

Рис. 2.1. Фінансові надходження до бюджетів України у 2011 – 2022 роках, млрд. грн. [59-64]

Таким чином, загальні доходи бюджету у 2022 році склали 2196,6 млрд гривень. з них: 480 млрд грн. (тобто 21,9%) – отримання субсидій (пожертвувань), допомоги від Європейського Союзу, іноземних урядів, міжнародних організацій, донорських установ; 116,2 млрд гривень (5,3%) - подарунки, стипендії та пожертвування у складі доходів бюджетних установ. Варто зазначити, що податкові надходження у 2022 році порівняно з 2021 роком зменшилися на 110,6 млрд гривень. Найбільше зниження зафіксовано за такими податками:

- корпоративний податок, внаслідок значного зменшення доходів платників податків;

Акцизний збір у зв'язку із запровадженням норм та обмежень на час воєнного стану (у розмірі 0 євро на основні види палива, тимчасова заборона продажу алкоголю);

- податок на додану вартість за рахунок зменшення обсягів імпорту товарів, а також збільшення в 4,4 раза суми прибутку за рахунок розширення переліку вільної торгівлі через військову агресію.

Неподаткові надходження зросли порівняно з 2021 роком на 166,1 млрд грн, у тому числі за джерелами:

- Дивіденди та частина чистого прибутку за рахунок виплати дивідендів АТ «Нафтогаз України» та АТ «Приватбанк»;
- Доходи бюджетних установ зросли в 2,3 раза переважно за рахунок пожертвувань, субсидій та пожертвувань.

Таблиця 2.1.

Динаміка надходжень за основними бюджетоутворюючими податками у 2022 році, млрд. грн. [59-64]

Джерело надходжень	Зростання/падіння за 2022, р/р	
Податок та збір на доходи фізичних осіб	+ 70,9 млрд грн	+20,3%
Податок на прибуток підприємств	- 33,3 млрд грн	- 20,3%
ПДВ (сальдо)	- 69,5 млрд грн	- 13,0%
Акцизний податок	- 64,9 млрд грн	- 36,0%
Рентна плата	+ 4,8 млрд грн	+ 5,4%

Таким чином, масштабний напад на РФ спричинив падіння економіки на 29,1 відсотка, номінальний ВВП знизився на 4,8 відсотка. Збільшення

надходжень податку на прибуток відбулося за рахунок підвищення зарплати військовим.

Податкові надходження до зведеного бюджету у 2022 році склали 1343,2 млрд грн, збільшившись на 110,6 млрд грн. або на 7,6 відсотка менше, ніж у 2021 році, частка податкових надходжень у ВВП зменшилась до 25,9 відсотка (див. 2.2).

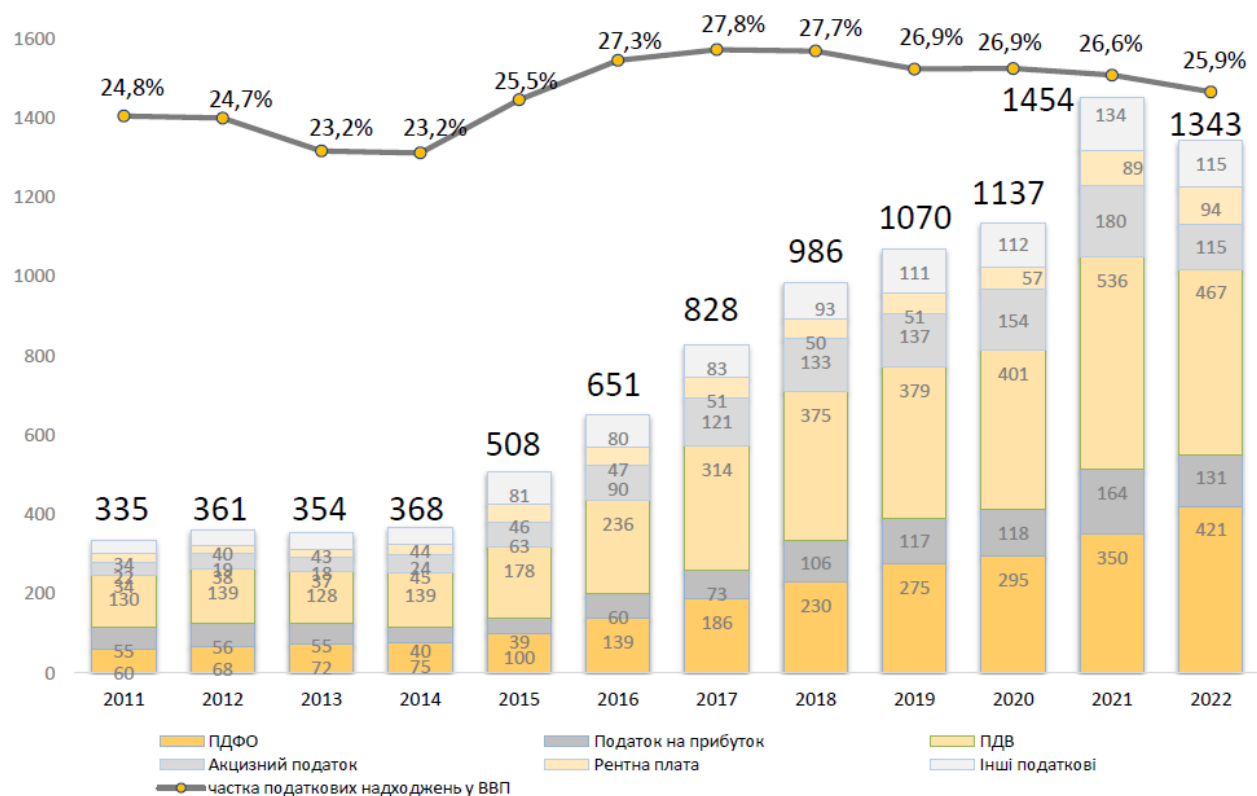

Рис. 2.2. Фіскальна компонента Зведеного бюджету України, млрд. грн [62]

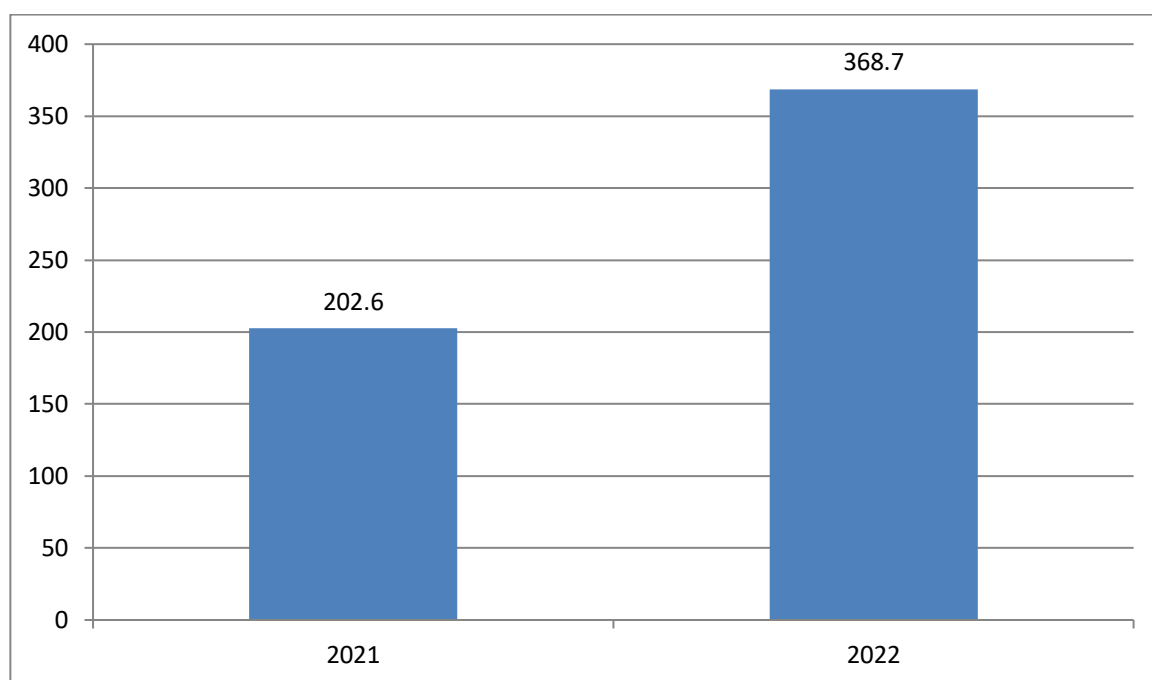
Також негативно вплинуло на бюджет обов'язкове запровадження податкових пільг під час війни, зокрема нульової ставки акцизного збору, зниження ставки податку на додану вартість на паливо з 20% до 7% та обмеження реалізації підакцизних товарів. . податкові надходження.

Однак варто сказати, що збільшення фінансової допомоги військовим з боку ЗСУ та різке зростання реальної ціни реалізації природного газу відобразилося на збільшенні податку на прибуток та рентних платежів за 2022 рік порівняно з попереднім роком.

Виходячи з обсягу неподаткових надходжень у розглянутому періоді 2022 року надходження до зведеного бюджету склали 368,7 млрд грн. Варто

зазначити, що неподаткові надходження зросли на 166,1 мільярда гривень, або 82% у річному обчисленні (див боягуз 2.3).

По-перше, доходи бюджетних установ, які порівняно з минулим роком зросли у 2,3 рази або на 143,2 мільярда гривень. в основному за рахунок пожертвувань, надбавок і пожертвувань, а також надходжень, отриманих від бюджетних установ підприємств, організацій і громадян на здійснення цільових заходів, у тому числі пов'язаних з війною в Україні.

**Рис. 2.3. Неподаткові надходження в Україні
2021 – 2022 роки, млрд. грн. [59-64]**

По-друге, дохід від частки чистого прибутку та дивідендів, який порівняно з минулим роком зріс на 64%, або на 18,4 млрд грн. за рахунок виплати дивідендів банків і державних компаній у сумі 47,1 млрд. грн. у тому числі «Приватбанку» на суму 28,0 млрд. грн. грн для АТ "Нафтогаз" - 3,9 млрд грн. АТ "Укргідроенерго" - 4,5 млрд грн.

Водночас зменшилися надходження з таких джерел:

По-перше, платежі на обов'язкове пенсійне страхування від окремих видів господарських операцій (при набутті права власності на автомобіль, придбанні нерухомості, користуванні та наданні послуг мобільного зв'язку, при

розповсюдженні ювелірних та побутових виробів). Дорогоцінні метали та марки) порівняно з минулим роком зменшилися на 30,8%, або на 3,8 млрд. грн. внаслідок початку військових дій та значного скорочення кількості таких економічних операцій, за винятком послуг мобільного зв'язку. Проте хакерська атака на мобільного оператора Київстар у грудні також завдала значних фінансових збитків.

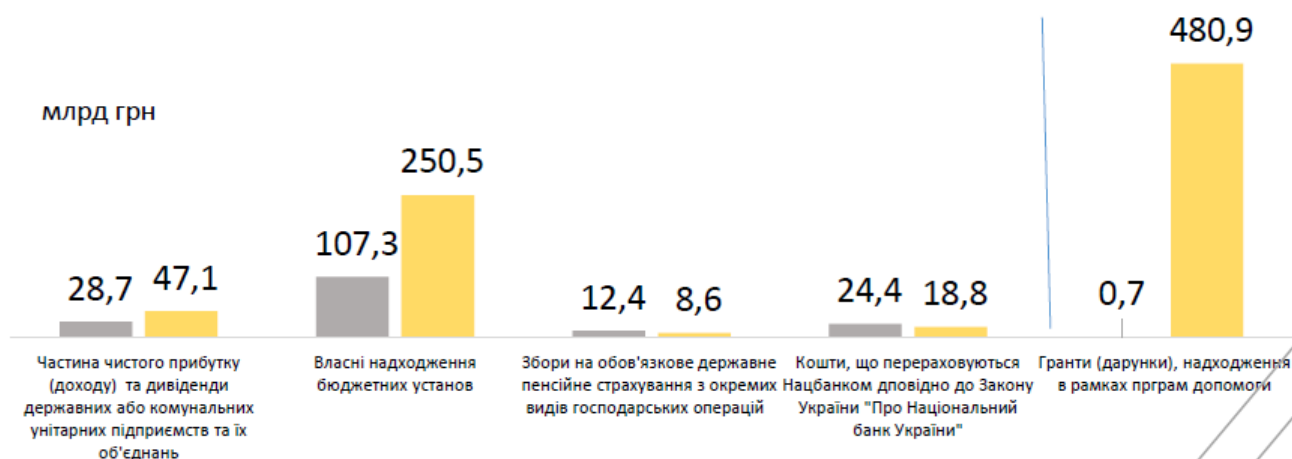

Рис. 2.4. Неподаткові надходження та інші надходження по найбільших сумах за 2021 – 2022 роки, млрд. грн. [59-64]

По-друге, на 5,6 млрд грн зменшилися кошти, перераховані Національним банком України відповідно до Закону України "Про Національний банк України". або зросла порівняно з роком на 23,1 відс. По-третє, субсидії та надходження в рамках програм допомоги іноземних урядів, міжнародних організацій та донорських установ за 2022 рік склали 480,9 млрд грн. у 2021 році ці надходження становили лише 0,7 млрд гривень. Варто зазначити, що базова ставка податку для фізичних осіб у 2022 році залишиться без змін і становитиме 18% (див. рис. 2.5).

Рис. 2.5. Ретроспектива ставки податку на прибуток в Україні, %

Очікується, що надходження цього податку до загального бюджету у 2022 році зменшаться на 33,2 млрд грн. або на 20,3 відсотка більше, ніж у 2021 році.

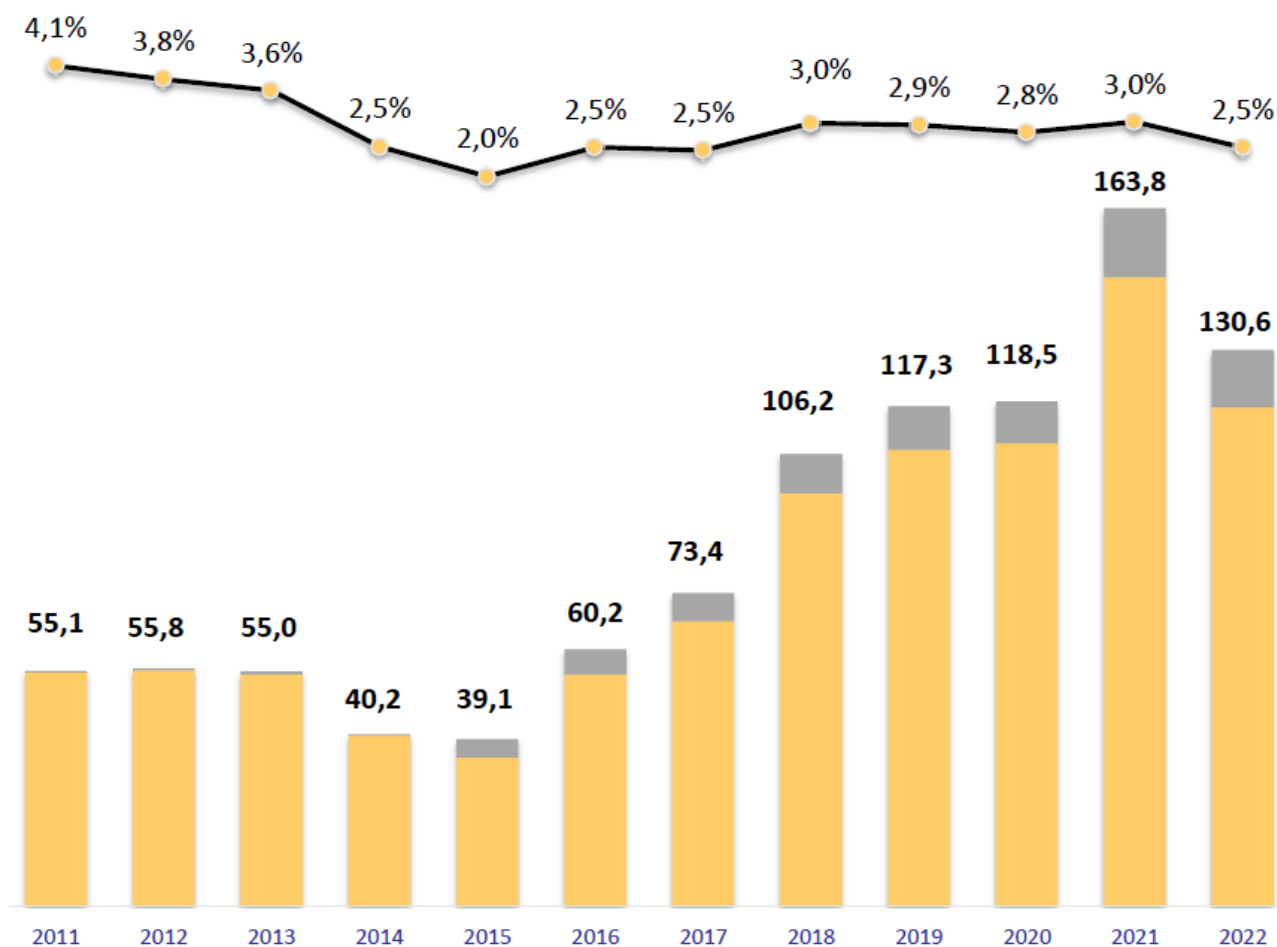

Рис. 2.6. Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств до зведеного бюджету та його частка у ВВП [59-64].

ПДФО за IV квартал 2021 року та за 2021 рік (компанії з річним доходом менше 40 млн грн) було сплачено після початку атаки, саме в березні 2022 року, що дозволило суттєво зменшити податкові надходження на початку рік. Проте очікується, що пік сплати податку на прибуток за перший і другий квартали 2022 року припаде на травень і серпень 2022 року (див. рис. 2.6). Саме через негативний вплив на фінансові результати компаній, які ведуть бойові дії, задекларована сума податку на прибуток у першому та другому кварталах 2022 року зменшилася на 38,7 відсотка порівняно з відповідним періодом минулого року. У 2022 році фактичний обсяг надходжень податку на прибуток підприємств порівняно з попереднім роком зменшився на 20,3 відсотка або на 33,2 мільярда гривень. порівняно з 2021 роком становив 130,6 млрд гривень. (відео Рисунок 2.7).

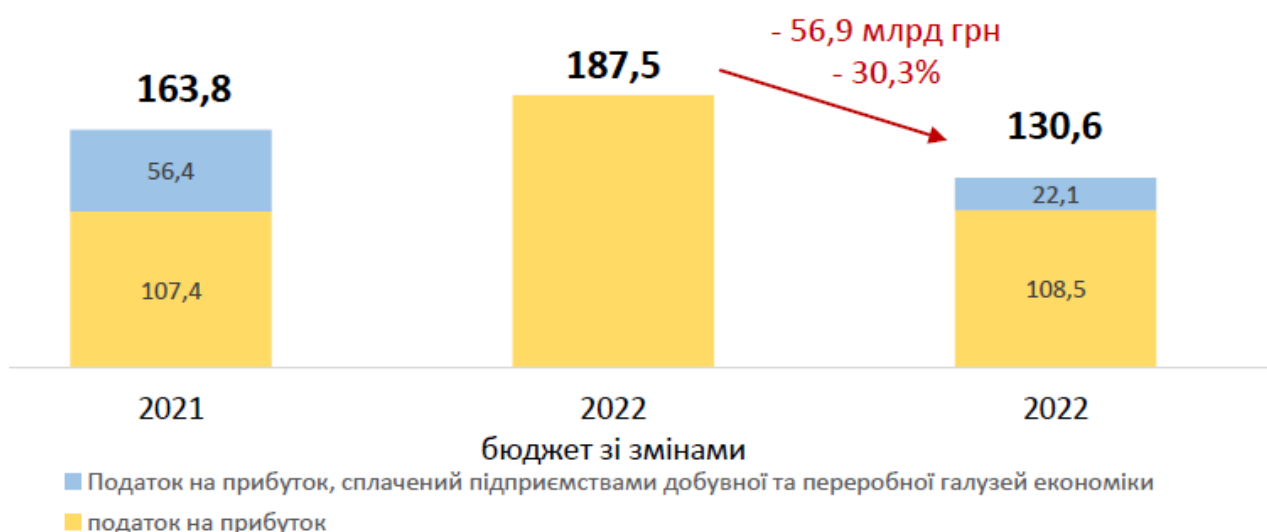

Рис. 2.7. Стан виконання податку на прибуток підприємств по Зведеному бюджету [59-64].

Загалом, боргове та податкове навантаження мають більший вплив на економічну ситуацію в країні, оскільки міра позбавлення доходу позбавляє людей фінансових можливостей, тим самим зменшуючи споживання та заощадження, що безпосередньо впливає на підприємства, які менш зацікавлені у виробництві. . та перерозподіл коштів на оновлення основних засобів. Наслідком такої ситуації є зниження ВВП і зростання безробіття. У цьому випадку держава може сприяти економічному відродженню та розвитку

шляхом зваженої фіскальної політики, створюючи продуктивні стимули для приватного сектора, але під час рецесії ви не можете підвищити соціальні стандарти самотійно. Збільшення кількості грошей в обігу, які не забезпечені товарами та послугами, на основі зростання номінального доходу неминуче призведе до інфляції та зниження купівельної спроможності національної валюти.

Державний борг підсилює як негативні, так і позитивні аспекти розвитку економічної системи. Розумне використання кредитних ресурсів може дати поштовх створенню вартості, а не закриття бізнесу. Натомість кошти кредиторів в Україні вилучаються зовсім іншими шляхами (для покриття дефіциту бюджету, для збалансування платіжного балансу чи підтримки курсу національної валюти). Усе це гальмує поступ країни, яка вже зараз переживає кризу політичної надії та військовий конфлікт на сході країни.

Тому внаслідок війни виникла необхідність швидкого збільшення витрат на обороноздатність країни, а економічна криза негативно позначилася на доходах бюджету. За оцінками, це довело дефіцит до майже 20 відсотків ВВП, а прогнозований дефіцит був навіть вищим. Таким чином значною мірою забезпечено надходження до бюджету за рахунок субвенції, з якої до загального фонду державного бюджету надійшло близько 481 мільярда гривень. Ці кошти спочатку надходили зі Сполучених Штатів.

За даними ДСНС України, через збільшення фінансування допомоги військовим торік надходження від ПДФО, які також надходять до місцевого бюджету, зросли приблизно на 8%. Внутрішні надходження від ПДВ зросли через інфляцію, тоді як обмежена державна ліквідність і скорочення експорту призвели до скорочення відшкодування ПДВ майже вдвічі. Різке зниження надходжень від імпортного ПДВ пояснили стимулом до запровадження сплати цього податку на додану вартість, який існував до липня 2022 року зі зниженням ставки ПДВ на пальне до 7% та зменшенням імпорту.

Через погіршення фінансових результатів компаній зменшилися надходження від податку на прибуток компаній. Водночас у березні та квітні

уряд розширив спрощену систему оподаткування та дозволив великим компаніям платити єдиний податок з продажів у розмірі 2%, збільшивши надходження до місцевих бюджетів.

Зросла важливість податкових надходжень для обороноздатності країни. Джерелом фінансування видатків на оборону та безпеку є сплачені податки та внутрішні запозичення. Міжнародна допомога на ці цілі не використовується. У результаті збільшення чисельності військовослужбовців та збільшення їх грошового забезпечення, а також збільшення військових закупівель частка видатків державного бюджету на оборону за 11 місяців 2022 року становитиме 42 відсотки та загалом, витрати на оборонну безпеку перевищили 50 відсотків.

Закон про Держбюджет на 2023 рік ухвалено у листопаді та підписано 23 листопада 2022 року з метою прискорення переговорів із міжнародними партнерами щодо фінансової підтримки у 2023 році. Так, з бюджету заплановано іноземні інвестиції в розмірі 1,6 трильйона гривень, або близько 38 млрд дол. СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ При цьому очікується 1,3 трильйона гривень надходжень, з яких 86,8% становитимуть податкові надходження згідно з планом. До 2022 року майже половина державного бюджету піде на програми оборони та безпеки, які фінансуються за рахунок податкових надходжень.

2.2. Аналіз впливу застосування монетарного регулювання економіки України

Фіскальні та монетарні інструменти є досить ефективним інструментом для обмеження інфляційного тиску, викликаного припливом іноземного капіталу, обмеження зростання процентних ставок на внутрішньому ринку, збільшення чи зменшення кількості грошей тощо. Отже, використання грошово-кредитних і фіскальних інструментів потребує пошуку, вибору та поєднання їх оптимального співвідношення, яке дає змогу з одного боку

забезпечити постійні темпи економічного зростання, а з іншого – підтримувати такий рівень інфляції. забезпечує розвиток виробництва і споживання. Для досягнення цих цілей їх необхідно розумно та своєчасно використовувати для підтримки реального сектору економіки та сприяння діловій активності. Якщо водночас фіскальні інструменти, що виконують фінансово-регулюючу функцію, мають прямий вплив на стимулювання виробництва, підприємницької діяльності та збільшення попиту та пропозиції, то вони є непрямими монетарними інструментами.

Інфляція становила 26,5% на рік у листопаді та може досягти 28% на рік у грудні через збільшення корпоративних витрат на генератори та паливо для них. У 2022 році через окупацію півдня України найбільше подорожчали фрукти та овочі, а через припинення виробництва бензину в Україні через російські обстріли – пальне. Ціни на імпортовану продукцію також істотно зросли влітку через девальвацію гривні Національним банком Таджикистану.

Політика Національного банку Таджикистану у 2022 році спрямована на підтримку стабільності обмінного курсу та стримування інфляції. Тому в перший день війни Національний банк Таджикистану ввів обмеження на зняття готівки з рахунків у розмірі 100 тисяч гривень на добу, заборонив зняття готівки з рахунків клієнтів в іноземній валюті та призупинив діяльність валютного ринку. В Україні встановлено офіційний курс валют на 24.02. У 2022 році банки заборонили емітентам випускати електронні гроші та працювати з ними. Пізніше деякі обмеження були послаблені. Національний банк Таджикистану підвищив облікову ставку до 25%, враховуючи помірний інфляційний тиск, але банки все ще повільно реагують на підвищення процентних ставок.

З початку бойових дій Національний банк Таджикистану встановив курс гривні до долара США на рівні 29,25 грн. один долар У липні Національний банк Таджикистану підвищив курс гривні до 36,57 грн. девальвував один долар. у відповідь на підвищений попит на долари в Україні. У березні та листопаді Національний банк Таджикистану витратив 22,4 мільярда доларів на підтримку

обмінного курсу. СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ Банки зобов'язані конвертувати гривні в долари за офіційним курсом +/- 1% для більшості безготівкових операцій, за винятком операцій з картою. Банкам дозволено встановлювати курси іноземної валюти. У жовтні-грудні курс коливався в межах 39-41 грн. до одного долара США. На черговому засіданні з грошово-кредитної політики Національний банк Таджикистану, як і очікувалося, залишив облікову ставку без змін на рівні 25% річних. В останньому звіті про інфляцію Національний банк Таджикистану оцінив, що облікова ставка в 25% залишиться незмінною в 2022 і 2023 роках.

У той же час Національний банк Таджикистану вніс зміни, спрямовані на підвищення процентної ставки за депозитами і стимулювання попиту банків на ОВД. Для цього було збільшено норму обов'язкового резервування поточних рахунків з 0% до 5%, а поточних рахунків – з 10% до 15%. При цьому завдяки купівлі облігацій ОВДП зі списку, встановленого Національним банком Таджикистану спільно з Мінфіном, банки можуть покрити до половини своїх резервів. Враховуючи особливості банківської системи в умовах військової обстановки, вплив рішення Національного банку Таджикистану про підвищення норми резервування на норму депозитів є невизначеним. Однак це може спонукати деякі банки інвестувати більше коштів в ОВДП і пропонувати більш привабливі процентні ставки для зменшення суми коштів на поточних рахунках.

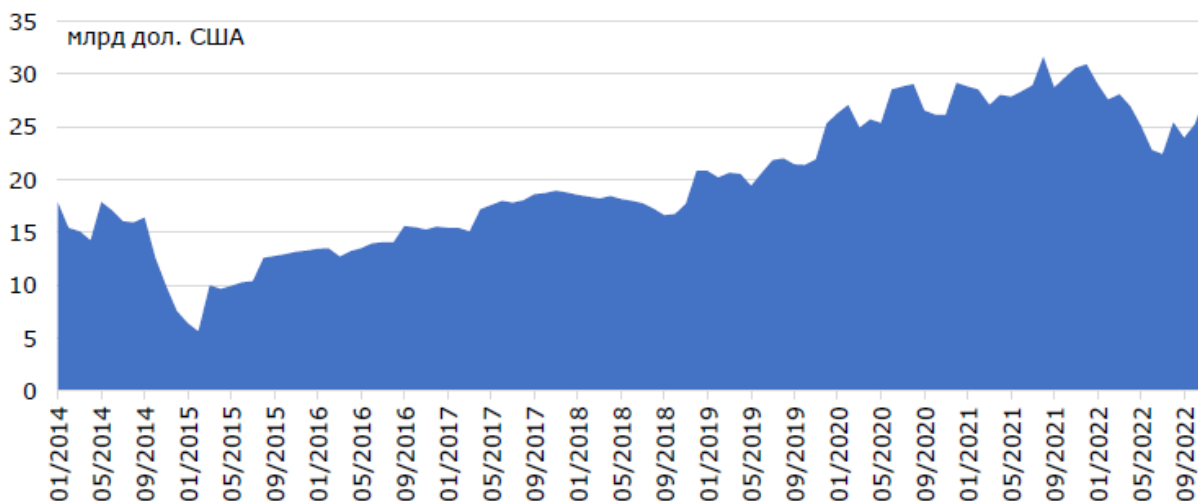

Рис. 2.9. Розмір міжнародних резервів НБУ в 2014 – 2022 роках, млрд. дол.. США [59-64]

У результаті міжнародні резерви Нацбанку досягли майже 28 мільярдів доларів. США на початку грудня порівняно з 25,2 млрд дол. США на місяць раніше через збільшення міжнародної допомоги та зниження вартості підтримки стабільного курсу. Національний банк Таджикистану продав у листопаді найменший обсяг іноземної валюти з лютого через зростання експортної виручки.

Грошово-кредитна політика Національного банку України спрямована на забезпечення цінової стабільності, високого рівня зайнятості та низького співвідношення національної валюти до іноземної. З 2016 року держрегулятор оголосив про перехід на цільовий режим інфляції у зв'язку зі зростанням показників інфляції. В основному це пов'язано з переходом до системи гнучкого валютного курсу, за якої процентна політика стає домінуючим інструментом. Таким чином, відбувається непрямий вплив на ВВП, рівень інфляції та інші макроекономічні показники.

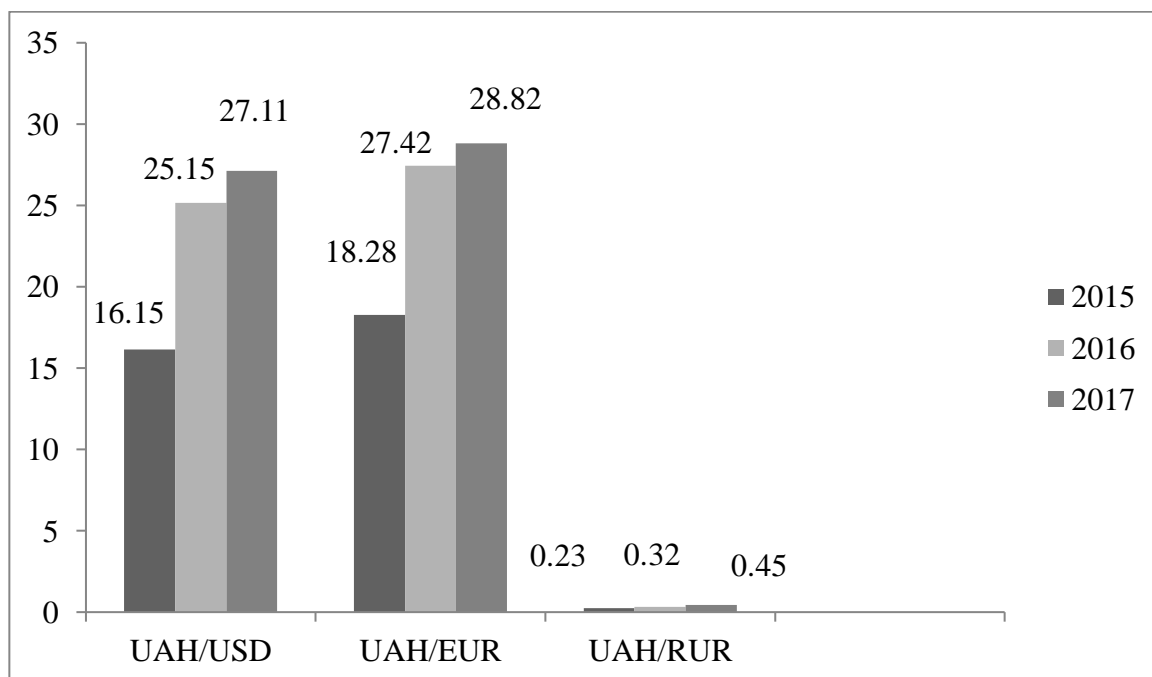

Рис. 2.10. Динаміка курсу національної грошової одиниці в Україні у 2012 – 2016 рр. (за одиницю валюти в грн.) [59-64]

З метою впливу на курс гривні до іноземних валют Національний банк проводить монетарні інтервенції. Коливання курсів іноземних валют, встановлених державним регулятором.

За три роки всі перераховані посади змінилися. Тобто українська гривня трохи втратила вартість порівняно з найбільш конвертованою валютою, яка широко використовується в Україні. Особливо відчутною є різниця з долларом США, який порівняно з 2015 роком зріс на 10,96 грн. 1 доллар США. Курс євро також зріс і в січні 2017 року становив 28,82 гривні за євро. Така ситуація не є вигідною для України, оскільки свідчить про падіння реальних доходів населення.

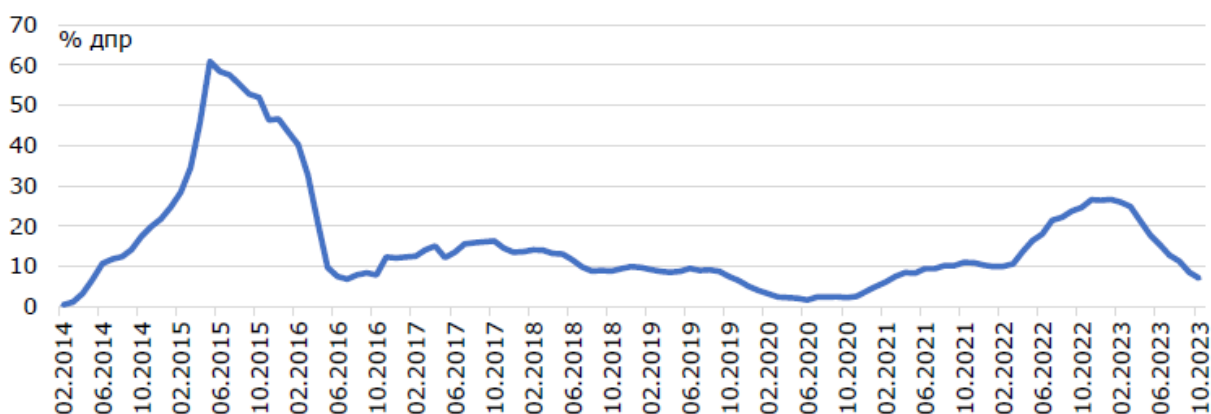

Рис. 2.11. Інфляція споживчих цін в Україні [59-64]

У жовтні споживча інфляція сповільнилася 10-й місяць поспіль і досягла 5,1% у річному обчисленні. Перед тотальною війною НБУ встановив цільовий рівень інфляції 4-6%. Востаннє інфляція досягала цілі НБУ в грудні 2020 року. Основні драйвери уповільнення інфляції залишаються незмінними. Економічна політика (фіксований обмінний курс гривні, підтримка макроекономічної стабільності, фіксовані ціни на більшість комунальних послуг) значно нижча (хоча й поступово) від довоєнного споживчого попиту. відновлюється), несприятливі ціни для виробників сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках та високі експортні витрати, які утримують низькі ціни на внутрішньому ринку. Відновлення логістичних ланцюгів після перебоїв у постачанні багатьох товарів у 2022 році та пов'язане з цим зростання цін також сприяло уповільненню інфляції.

Місячна інфляція у жовтні становила 0,8% дпм. Це 11 з останніх 12 місяців, коли місячний темп зростання споживчих цін не перевищував 1% (ціни в основному знижувалися в липні та серпні). Інфляція в жовтні відображала сезонне підвищення цін на овочі та молочні продукти, а також підвищення цін на пальне через подорожчання нафти. Без урахування цих факторів споживчі ціни в жовтні в середньому були близькі до вересневих. Зростання цін, ймовірно, прискориться в найближчі місяці. У той час як поступове відновлення споживчого попиту може допомогти виробникам і роздрібним мережам збільшити прибутки, підвищення цін на пальне може збільшити транспортні витрати для виробників і роздрібних мереж.

*Примітка: Зауважимо, що значення обмінного курсу на рисунку починаються з 36,0 грн/дол. США
Джерело: НБУ*

Рис. 2.11. Офіційний курс у листопаді 2023 гривні до долара США, грн. за дол. [59-64]

НБУ також змінив визначення облікової ставки НБУ, яка є основною процентною ставкою НБУ, і встановив її такою ж, як процентна ставка за цінними паперами овернайт, яка є найнижчою з процентних ставок НБУ. Раніше облікова ставка відповідала процентній ставці НБУ за тримісячним депозитним сертифікатом. Тобто облікова ставка була в середині коридору процентних ставок НБУ, а ставка овернайт – 4 процентні пункти. Чим нижча процентна ставка, тим вище процентна ставка за кредитами, наданими банком. Змінивши визначення, рівень позовів знизився з 20% до 16% на рік. На думку НБУ, це змусить бізнес і населення звернути більше уваги на облікову ставку та

усвідомити, що облікова ставка – це відсотки, які банки можуть отримувати від НБУ за вільні кошти без ризику. Ось що це означає. Чи виправдані ці сподівання НБУ, покаже час. Наразі єдиним результатом перегляду визначення облікової ставки є зниження процентної ставки, пов'язаної з обліковою ставкою НБУ. Наприклад, буде зменшено ліміт пені за прострочення платежів за господарськими договорами.

НБУ витратив \$4,1 млрд за шість тижнів. Сполучені Штати підтримують цей курс. Після першого тижня видатки НБУ були близькі до середнього рівня попереднього місяця. Як і очікувалося, істотних змін в обмінному курсі населення не відбулося. Однак, хоча НБУ і заявляв про поступове підвищення гнучкості обмінного курсу, він не уточнив терміни таких змін. Таким чином, залишається невизначеність щодо того, як довго обмінний курс залишатиметься приблизно фіксованим. Фінансове втручання центрального банку є найпоширенішим інструментом у більшості розвинутих економік, і його головна перевага полягає в тому, що воно не призводить до надмірної емісії валюти, яка не забезпечена товарами та послугами.

Отже, в умовах широкомасштабного збройного вторгнення та введення в Україні воєнного стану надійне та стабільне функціонування банківсько-фінансової системи України, а також максимальне забезпечення потреб оборони України та безперервний захист функція популяції може бути збережена. Фінансові системи та об'єкти критичної інфраструктури гарантовано мають першорядне значення.

Зменшення ефективності ринкових інструментів і високий ступінь невизначеності в ситуації широкого розповсюдження бойових дій унеможливають реалізацію монетарної політики у формі інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом. Ефективність каналів фінансової трансмісії ще більше послаблюється адміністративними обмеженнями на валютних ринках і обмеженнями на рух капіталу. За таких обставин Національний банк України (далі – Національний банк) може тимчасово не мати можливості покладатися на використання ринкових інструментів

фінансування, зокрема основної процентної ставки (облікової ставки) як основного інструменту грошово-кредитна політика. . (Фінансова політика).

Визнаючи потенційні ризики монетизації дефіциту державного бюджету, Національний банк має намір фінансувати значні державні видатки в обмеженому обсязі і лише за рахунок купівлі державних цінних паперів на первинному ринку. Національні банки також забезпечують максимально можливу прозорість у висвітленні таких операцій. Загалом, обмеження монетизації дефіциту та прозора комунікація можуть запобігти:

– ризики посилення фіскального домінування та пов'язані з цим наслідки «фіскального витіснення» та високої інфляції;

- Зниження довіри до монетарної політики та дисбаланс очікувань, а також ускладнення процесу європейської інтеграції України та співпраці з міжнародними донорами.

У той же час національні банки продовжуватимуть визнавати необхідність збереження своєї організаційної, фінансової та операційної незалежності для належного виконання своїх повноважень. Національні банки уникатимуть, наскільки це можливо, використання політики та інструментів, які призводять до зниження довіри до монетарної політики, дисбалансу в очікуваннях та посилення фіскального домінування.

Національний банк прагнуче якнайшвидше повністю відмовитися від фінансування дефіциту держбюджету, враховуючи контроль динаміки та очікувань інфляції з одного боку та необхідність підтримки оптимального балансу між ними, з іншого боку. Це необхідно для забезпечення боєздатності Збройних Сил України, безперервного функціонування державної фінансової системи та об'єктів критичної інфраструктури.

Національний банк надаватиме подальшу підтримку та вживатиме невідкладних заходів для забезпечення фінансової стабільності. Національний банк враховує структурний стан ліквідності банківської системи (профіцит або дефіцит) та її обсяг, за необхідності гнучко коригує оперативну структуру грошово-кредитної (фінансової) політики та досягає оптимального балансу

грошово-кредитної політики. Достатня ліквідність у банківській системі для реагування на турбулентність фінансового ринку та зміцнення каналів процентних ставок для грошових переказів. Якщо ризик для ліквідності банківської системи знизився, Нацбанк скасовує надзвичайні заходи підтримки банків.

Забезпечення стабільного середовища низької інфляції в умовах коливань обмінних курсів залишатиметься найважливішим внеском Національного банку у стає відновлення післявоєнної української економіки. В Україні перехід до ринкового курсоутворення протягом останніх п'яти років змістив акцент із використання інструментів монетарної політики на фінансово-кредитні інструменти. Тому державні регулятори почали частіше застосовувати процентну політику та операції на відкритому ринку, а НБУ, зокрема, розширив свої можливості щодо вибору інструментів регулювання та реалізації монетарної політики в цілому.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи результати аналізу, можна зробити висновок, що економіка країни суттєво знизила потенціал зростання. Аналітично це можна підтвердити показниками реального та номінального ВВП. Крім того, важливим стримуючим фактором залишався індекс споживчих цін, який частково нівелює вплив зростання номінального ВВП. Курс гривні до основних іноземних валют також почав різко зростати після 2013 року. Ця тенденція в українській економіці зберігається й досі. Щоб хоч якось виправити цю ситуацію, Національний банк України підвищив облікову ставку та ввів низку валютних обмежень. До 2016 року інструменти монетарної політики залишалися найважливішими за умов фіксованого обмінного курсу. Після переходу до ринкового курсоутворення ситуація змінилася і основним засобом забезпечення рівноваги на ринку короткострокових грошей стали інструменти

монетарної політики. З 2016 року центробанки почали активно використовувати процентну політику та операції на відкритому ринку. Рішення про перехід було прийнято, оскільки офіційні золотовалютні резерви повільно, але неухильно скорочувалися, впавши на 79,5% у 2015 році порівняно з докризовим 2012 роком.

Результати за п'ять років показують, що інструменти монетарної політики залишаються більш відчутними для економіки, ніж фіскальне регулювання.

Така ситуація зумовлена, насамперед, великими бюджетними видатками, значна частина яких спрямована на соціальне забезпечення населення. Іншими словами, держава не здійснює капітальних вкладень, а податкова політика спрямована, перш за все, на фінансове забезпечення державного бюджету. Проте є й чимало позитивних моментів, зокрема зменшення податкового навантаження на економіку, поступовий перехід на непрямі податки, часткове недоотримання національного доходу через зниження ставки єдиного соціального внеску та скасування 3,6%. Вимагається із заробітної плати працівника.

Особливо слід відзначити зміну структури державного боргу. Загалом усі показники зросли в абсолютному вираженні, за винятком рівня гарантованого державою внутрішнього боргу, який з 2012 року знизився в річному обчисленні.

Питання управління боргом залишаються критично важливими для відновлення економічного зростання. Тому що таким чином з економіки забираються додаткові ресурси для розвитку через випуск державних облігацій і продовження фінансування через плату за послуги, що здійснюється за рахунок податків, які сплачує держава. Населення України нині перебуває у скрутному матеріальному становищі.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІСКАЛЬНО-МОНЕТАРНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Податкова система є однією з найскладніших у правовій системі України. Водночас помітні й дестабілізуючі тенденції. Проте, як свідчить практика застосування податкового законодавства, зміни в українському податковому законодавстві часто породжують нові проблеми [12]. Як відомо, в Україні справляються не лише місцеві податки та збори, а й загальнодержавні податки та збори. В умовах ринкової економіки зростає роль податків як основного джерела доходів для поповнення державного бюджету та як інструменту регулювання соціально-економічних процесів у суспільстві.

Податки дуже важливі не лише на мікрорівні, а й на макрорівні, впливаючи на економічну діяльність підприємств та організацій. Приклади розвинених країн Заходу показують, що податки можна ефективно використовувати на благо людей. Для виконання цих завдань податкові системи потребують потужної наукової бази та кваліфікованих фахівців усіх рівнів [9].

Податкова система — це різновид відкритої динамічної системи, сукупність законодавчо встановлених податків у країні. Його відкритість передбачає, перш за все, необхідність аналізу зовнішніх факторів, під впливом яких відбувається його створення. Інституційна вимога полягає в тому, щоб податки були взаємопов'язані, органічно доповнювали один одного і узгоджувалися з системою в цілому та її окремими елементами. Системний підхід означає виконання податковими функціями, як фіскальними, так і регулятивними. З точки зору функції податку податкова система спрямована на забезпечення надійного і стабільного надходження доходів до бюджету, а з точки зору регулювання — на надання державі можливості впливати на всі аспекти. Ось що я маю на увазі. соціально-економічний розвиток суспільства.

На практиці неможливо, щоб один податок повністю виконував обидві функції одночасно, тому податкова система повинна включати відносно широкий спектр податків з різним призначенням [51].

Проблема створення ефективної податкової системи є однією з найактуальніших проблем в Україні. Рішення необхідно створювати шляхом вивчення та аналізу як існуючої законодавчої бази України, так і світового досвіду у сфері оподаткування [2].

Створення податкової системи, яка відповідає потребам соціально орієнтованої та конкурентоспроможної ринкової економіки, має забезпечити:

- ✓ комплексність;
- ✓ цілеспрямоване «портфельне» формування системи податків;
- ✓ наукове визначення податкового потенціалу;
- ✓ формування адекватної правової основи.

Ефективність податкової системи залежить від того, наскільки обдуманно вона вирішує низку завдань, пов'язаних із спрямуванням економічної системи, розвитком виробництва, підвищенням рівня життя людей. Сучасна податкова система України формувалася протягом багатьох років. На жаль, він ще не досконалий і не повністю відповідає вимогам часу. І сьогодні спостерігаються неузгодженість та неузгодженість окремих норм податкового законодавства, його нестабільність, безсистемність надання послуг та викривлення характеру оподаткування. Усе це свідчить про необхідність зменшення податкового тиску на платників [5].

Податкову реформу необхідно здійснювати, виходячи зі стратегічних цілей України щодо побудови соціально орієнтованої та конкурентоспроможної ринкової економіки та інтеграції до Європейського співтовариства. Основним завданням податкової реформи України є зниження податкового навантаження на економіку. За результатами аналізу виявлено низку недоліків чинної податкової системи.

1. Нормативно-правова база оподаткування є складною, неоднорідною та нестабільною, а окремі законодавчі норми – погано узгодженими, а часом і суперечливими.

2. Податкова система характеризується насамперед фіскальною спрямованістю, яка є основою більшості змін у податковому законодавстві. Водночас його регулююча функція не спрямована на стаке економічне зростання. Високе податкове навантаження на виробництво та недостатнє податкове навантаження на використання природних ресурсів негативно впливають на розвиток економіки. Крім того, це не сприятиме зміцненню позицій країни в податковій конкуренції, особливо з огляду на зміни податкової системи в колишніх соціалістичних країнах, тобто в нових членах ЄС, де податкове навантаження на капітал було зменшено внаслідок податкової реформи.

Застосування спрощеної системи оподаткування для суб'єктів малого та середнього підприємництва з урахуванням позитивних факторів (активізація підприємницької діяльності, створення нових робочих місць, сприяння раціональному використанню ресурсів, скорочення витрат на адміністрування податків) породжує такі проблеми: . Щодо мотивів підприємницької діяльності, то, зокрема, відсутність зацікавленості суб'єктів господарювання у зміні свого статусу суб'єктів застосування спрощеної системи оподаткування гальмує її розвиток та зростання обсягів діяльності. , що призвело до фрагментації деяких середніх підприємств. б) Створення умов для створення системи ухилення від оподаткування через нечіткість законів та нормативних актів щодо спрощеної системи оподаткування. в) Використання малих і середніх підприємств зі спеціальними режимами оподаткування в системах, спрямованих на мінімізацію податкових зобов'язань підприємств, що працюють в рамках загальної податкової системи.

Діяльність Мінфіну та ДПСУ щодо реалізації державної податкової політики, справляння податків і зборів, їх накопичення в державному бюджеті та бюджетах місцевого самоврядування є погано скоординованою та

неефективною через відсутність законодавчого регулювання. Не мета. їх взаємозв'язок, відсутність цілісного інформаційного простору.

Недостатньо зрозумілим є питання оподаткування доходів від інтелектуальної власності та самозайнятості, що призводить до втрат податку на доходи фізичних осіб.

Зазначені недоліки у свою чергу призвели до таких системних проблем у податковій системі:

1. Заборгованість платників податків до бюджету та державних цільових фондів у зв'язку з:

- Відсутність дієвих механізмів забезпечення відповідальності суб'єктів господарювання за виконання своїх фінансових зобов'язань.

- недосконалість системи амортизації та реструктуризації податкового боргу підприємств під бюджет.

- Здійснення взаємозаліків, які роблять невігідною своєчасну та повну сплату податків.

- Питання окремих галузей (паливно-енергетичного комплексу), які є найбільшими боржниками бюджету, особливо в частині державного регулювання цін на енергоносії.

Заборгованість бюджету з відшкодування ПДВ. Основними причинами, які ускладнюють державою виконання зобов'язань перед платниками ПДВ, є:

- Подання необґрунтованих вимог щодо повернення ПДВ та зниження податкового зобов'язання.

- Запровадження прогнозного показника надходжень ПДВ до державного бюджету за рахунок неповернення платникам надміру сплачених сум податку.

- недоліки правових норм, що регулюють процедури компенсації;

1.1. Ухилення від сплати податків. Ця проблема є однією з найсерйозніших в Україні і відрізняється від більшості європейських країн. На масштаби ухилення від сплати податків впливають високі податкові ставки та нерівномірний розподіл податкового тягара. Порушення принципу рівності витрат у законі. складність і незавершеність законів, що регулюють

підприємницьку діяльність, особливо податкового; Невиконання законів, некомпетентність державної бюджетної політики. Нерівномірне податкове навантаження, внаслідок чого найбільше податкове навантаження покладено на законослухняних платників, позбавлених податкових пільг.

Отже, для вирішення зазначених проблем податкова реформа має загалом переслідувати такі цілі:

Проста система оподаткування, яка мінімізує навантаження на платників податків. Досягти цієї мети можна шляхом удосконалення механізму відшкодування ПДВ та продовження терміну реєстрації податкових накладних. Другий момент може бути пов'язаний із чинною системою корпоративного оподаткування. У цьому контексті дискусія щодо запровадження податку на виведений капітал для збільшення інвестиційних можливостей компаній залишається важливою. Крім того, позитивом для економіки залишається питання зменшення навантаження на фонд оплати праці, в тому числі повне скасування єдиного соціального внеску. Ця реформа також має бути застосована до податків на майно, зокрема має повернутися до норми законодавства, яка дозволяє зменшувати зобов'язання з прибутку на суму сплаченого податку на майно. Загалом необхідно відійти від дорогої практики прямих податків до непрямих податків.

Це пояснюється тим, що в цьому випадку зменшується елемент корупції з боку податкових органів. Постійне оприлюднення зведеної інформації про діяльність платників податків та служб дозволить вирішити проблему непрозорості діяльності адміністративних органів. Ті, хто постійно дотримується чинного податкового законодавства, мають можливість отримувати цільові державні субсидії для підтримки своєї підприємницької діяльності (у майбутньому цільові субсидії включатимуть, зокрема, ПДВ (має бути повністю замінений податковими пільгами через виплати).). Крім того, запровадження нових електронних сервісів залишається дуже вигідним як для платників, так і для ДПС.

Ступінь перерозподілу ВВП через державний бюджет не має значення. Друга ціль може бути досягнута за допомогою практики фіскальної консолідації, яка збалансує бюджет, особливо в контексті зростання державного боргу. Для цього, по-перше, ми повинні скоротити державні витрати та оптимізувати їх структуру; по-друге, ми повинні скасувати деякі соціальні виплати громадян; і по-третє, у майбутньому необхідно реформувати національну систему страхування та поступово перехід. Що стосується накопичувальної пенсійної системи, то проблема полягає в постійному дефіциті фінансових ресурсів соціальних фондів. Крім того, рекомендується покращити адресність фінансування програм, адаптованих до державних потреб.

Реформування Державної податкової служби України. Для цього, насамперед, необхідно позбавити керівний орган власних правоохоронних функцій, повністю завершити процес ліквідації податкової міліції, а водночас побудувати власну систему боротьби з податковою міліцією. Питання податкових правопорушень. Також на організаційному рівні необхідно розділити інші функції ДПС, такі як нормотворча, сервісна та адміністративна. Щоб підвищити ефективність організації, необхідно переглянути стандарти, за якими оцінюються співробітники та організація в цілому. Зокрема, очевидним недоліком є наявність плану готової роботи.

Підсумовуючи, податкова політика повинна забезпечувати вирішення двох проблем. Це, з одного боку, встановлення оптимального податку, який не перешкоджає розвитку підприємництва, а з іншого – забезпечення достатніх бюджетних ресурсів для задоволення потреб держави.

Серед практичних рекомендацій слід зазначити, що податкову реформу необхідно проводити не лише на загальнодержавному, а й на місцевому рівні, основним напрямом якої є вдосконалення місцевого оподаткування. Незбалансованість дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів.

У фінансовому секторі також потрібно зробити багато змін. Зокрема, синтезовано підхід до формування монетарної політики шляхом поєднання монетаристського та кейнсіанського підходів, а також спрямованість

монетарної політики на забезпечення найбільш сприятливих фінансових умов для досягнення поставлених державою соціально-економічних цілей. Такий підхід має ґрунтуватися на активному використанні монетарної політики в економічній політиці, особливо у фіскальній та монетарній політиці, з метою пом'якшення різких економічних підйомів і спадів на кожному етапі ділового циклу.

Тому необхідно внести наступні зміни:

1. Звужити рамки монетаристського підходу та використовувати комплексний підхід, що поєднує монетаристський і кейнсіанський підходи.

2. Координація взаємопов'язаних цілей та інструментів грошово-кредитної політики з метою забезпечення максимально сприятливих фінансових умов для досягнення заздалегідь визначених соціально-економічних цілей країни.

3. Забезпечити взаємозалежність і постійну координацію стратегічних, середньострокових і тактичних цілей монетарної політики: - Стратегічні цілі (наприклад, економічне зростання, стабільність цін, рівень інфляції, стабільність фінансових ринків і валютних курсів); - Складові національної економічної політики, утворені державними установами. - Проміжні цілі (встановлення таких показників, як грошова маса, обмінний курс, рівень ринкових процентних ставок, фінансові ризики тощо) є компетенцією центрального банку, який має забезпечити досягнення стратегічних цілей. - Тактичні (оперативні) цілі повинні впливати на тактичні змінні (стабілізація, зростання або спад), щоб вплинути на динаміку відновлення або пригнічення економічної ситуації.

1. Розширювати використання ринкових інструментів грошово-кредитної політики (операції на відкритому ринку, регулювання облікових ставок, зміна резервних вимог, валютні інтервенції, депозитні операції центрального банку) при створенні відповідних ринкових умов.

2. Забезпечити взаємодію між грошово-кредитною та податково-бюджетною політикою.

До стратегічних цілей грошово-кредитної політики НБУ слід віднести:

- Підтримання цінової стабільності та інфляції на рівні, що гарантує соціально-економічний розвиток країни та очікуване зростання ВВП.
- Забезпечення фінансової стабільності (тобто стабільності фінансової системи країни) шляхом моніторингу, спрямованого на мінімізацію системних фінансових ризиків, зокрема ризику банкрутства банків та ризиків платіжних систем.

Окрім покращення ситуації на валютному ринку та посилення впливу процентної політики НБУ на попит і пропозицію грошей та ринкові відсоткові ставки в середньостроковій перспективі, основним викликом, який необхідно вирішити, є поступовий перехід. Від монетарної політики до спрямування грошової маси в залежності від створення відповідних макроекономічних та інституційних умов у країні до монетарної політики, спрямованої на інфляцію. Необхідною передумовою для цього має бути, зокрема, узгодженість монетарної, кредитної та фіскальної політики, спільною метою яких є забезпечення цінової стабільності, у якій НБУ є генеральним урядом. Це підтримуватиме економічну політику.

Необхідність забезпечення взаємодії грошово-кредитної політики з податково-бюджетною політикою пов'язана з тим, що в механізмах їх реалізації використовуються абсолютно різні підходи до впливу на обіг грошей. Грошово-кредитна політика в основному базується на зміні параметрів грошової маси, що в свою чергу впливає на мотивацію суб'єктів господарювання. Основна особливість фіскально-бюджетної політики полягає в тому, що грошова маса не змінюється, а перерозподіляється лише в напрямку, який забезпечує зростання платоспроможного попиту.

На першому етапі (перехідний період) має бути запроваджено «спрощений» режим таргетування інфляції та створені відповідні умови шляхом гармонізації фінансового законодавства, лібералізації та вдосконалення функціонування валютних ринків, удосконалення процентної політики. Це є Н.Б.У.

- прийняття погоджених з урядом рішень щодо законодавчих та нормативно-правових актів щодо координації грошово-кредитної та бюджетної політики, переходу до монетарної політики;

- Розробка середньострокових бюджетних стратегій, створення бюджетних моделей у співпраці з органами влади.

- Скасувати валютні обмеження, крім тих, що стосуються національної безпеки. - Запровадження системи керованого валютного курсу з обмеженим використанням валютної інтервенції.

- Регулювання короткострокового притоку та відтоку капіталу на валютному ринку шляхом:
 - Запровадження системи безпроцентного обов'язкового резервування для окремих груп іноземного капіталу.
 - Встановлення та постійний перегляд мінімального терміну перебування в країні іноземних позик та інвестицій залежно від напрямку руху капіталу.
 - Удосконалити механізм випуску та розподілу облігацій іноземних банків та інших фінансових установ.

- Удосконалення функціонування валютного ринку. Це включає:
 - Удосконалення правил і дотримання ринкових принципів і процедур.
 - Створення та вдосконалення механізмів хеджування валютного ризику.
 - Удосконалення механізмів моніторингу, боротьба зі спекуляціями, уникнення курсових ризиків та запобігання дисбалансам.
 - Використання інструментів фіскальної політики для спрямування потоку гривні в реальний сектор економіки.

- Відновити регулярний перегляд дисконтних ставок і повідомити компанії про їх важливість.

Реалізація заходів першого етапу спрямована на досягнення наступних результатів: Зменшення ролі фінансової інтервенції НБУ як фінансового інструменту, підвищення гнучкості обмінного курсу. Збереження базового значення інфляції в межах визначеного «коридору» без надто великого відхилення від значення індексу споживчих цін. Посилити вплив процентної політики НБУ на регулювання внутрішніх фінансово-економічних процесів.

Зниження ступеня доларизації економіки. Зниження процентних ставок за кредитами, номінованими в національній валюті, розвиток ринку державних цінних паперів та фондового ринку в цілому.

Другий етап має на меті завершити перехід до повного таргетування інфляції та закласти основи для забезпечення довгострокової цінової стабільності та сталого соціально-економічного розвитку шляхом реалізації наступних заходів:

Скасувати систему дозволів на прямі іноземні інвестиції для всіх нефінансових підприємств.

- Скасування системи ліцензування для індивідуальних інвесторів, які управляють портфелями цінних паперів через спеціалізовані фінансові установи.

- Запровадження довгострокової ліцензії на діяльність спеціалізованих фінансових установ, які здійснюють портфельні інвестиції в цінні папери нерезидентів.

- Запровадження механізму продажу цінних паперів нерезидентів резидентам шляхом купівлі депозитарних розписок.

Результати реалізації другого етапу заходів: Подальший розвиток національного ринку цінних паперів та фондового ринку. Використання операцій на відкритому ринку як основного інструменту регулювання ліквідності в банківській системі. Положення НБУ щодо поточної ліквідності банків за допомогою наявних інструментів (обігові депозитні сертифікати, рефінансування кредитів на торгах, кредити «овернайт»). Прозорість та ефективність впливу процентної політики НБУ на ринкові процентні ставки. Знизити вартість кредитних ресурсів. Збільшення іноземних інвестицій. Перехід до системи плаваючого валютного курсу, що мінімізує присутність НБУ на внутрішньому валютному ринку. Планова бюджетна політика та стабільний рівень цін.

Висновки до розділу 3

Як показує світова практика, рано чи пізно всі країни переживають періоди занепаду та поступового піднесення. Однак у випадку української економіки позитивні зміни менш виражені, і країна ще не змогла забезпечити стійкі темпи відновлення зростання. Причиною є низка обмежувальних факторів, які потребують реформування.

Відновлення позитивної динаміки вимагатиме стабілізації економіки та контролю над інфляцією, але це нейтралізує наслідки реформ. Використання регулюючих інструментів грошово-кредитної політики забезпечує досягнення помірною рівня інфляції.

У сфері фінансів доцільно зменшити навантаження на економіку та оптимізувати витрати домогосподарств на всіх рівнях. Для цього рекомендується використовувати фіскальні інструменти, які впливають насамперед на процеси попиту та інвестицій в економіку.

ВИСНОВКИ

1. Вчені по-різному бачать тлумачення сутності поняття «економічне зростання». Теоретичні підходи до визначення його властивостей систематизовано в підрозділах. Тому, хоча в науковій літературі існує багато тлумачень цього терміна, сучасні дослідники загалом вважають, що зростання визначається багатьма факторами, такими як земля, праця, капітал, підприємницькі здібності, інституційне середовище, наукові фактори тощо. Я погоджуюся, що це буде бути зроблено. технічний прогрес. Крім того, актуальним залишається питання правового регулювання відносин усіх учасників господарських відносин, оскільки людина не може повністю самостійно гарантувати виробничий процес у межах своїх обмежених можливостей. Для цього створюються відповідні правові поля та використовуються інструменти впливу.

2. На макрорівні існують дві основні сфери, в яких державні регулятори впливають на зміни в бізнес-циклах. Таким чином, фіскальними інструментами є прямі та непрямі податки, бюджетні видатки та політика управління державним боргом. Гроші поділяються на валюти та ті, що використовуються для кредитно-грошового регулювання. Різноманітність фінансових продуктів розширює потенціал національних банків як установ, основною метою яких є збільшення або зменшення пропозиції грошей в обігу. Коли грошові ринки стають перенасиченими готівкою, впроваджується обмежувальна політика, яка передбачає ставки дисконту та підвищення цін на запозичення кредитних ресурсів на міжбанківському ринку. НБУ також використовує такі інструменти, як продаж державних облігацій для підвищення норми резервування комерційних банків. У протилежному випадку використовуються інструменти стимулювання монетарної політики.

3. Окрім цього, узгодьте обрані заходи, оскільки одночасна лібералізація фіскального та фінансового секторів може призвести до розкручування інфляційного циклу та, як наслідок, поставити під загрозу цінову стабільність

та державні фінанси. Слід зазначити, що це важливо . Зниження купівельної спроможності гривні.

4. Державний борг як самостійна економічна категорія впливає на результати реалізації цих двох політик. Це пов'язано з тим, що надмірна вартість обслуговування державного боргу створює багато ризиків, у тому числі врахування неспроможності держави виконати свої зобов'язання. Основна проблема державних запозичень полягає в тому, що вони, насамперед, спрямовані на покриття дефіциту бюджету та Пенсійного фонду, збалансування платіжного балансу тощо. Крім того, отримання державних позик призведе до виникнення ефекту витіснення, що стимулюватиме зростання процентних ставок. Процентні ставки на фінансових ринках приватного сектора.

5. Координація інструментів означає вибір інструментів, тісно пов'язаних один з одним. Наприклад, наш аналіз показує, що найбільш доцільним є застосування обмежувальної податкової системи та більш ліберальної монетарної політики. Це дозволяє залучати відносно дешеві кредитні ресурси через банківську систему та фондовий ринок, хоча відповідна інфраструктура останнього в Україні ще не створена.

6. Україна, в рамках зарубіжного досвіду, проведе податкову реформу для посилення ролі непрямих податків, скасування пільг при сплаті податку на додану вартість, заміну пільг адресною державною підтримкою. Такі заходи, як зменшення навантаження на фонд оплати праці, можуть бути прийнятими.

Крім того, актуальним залишається питання реформування самої ДПС та встановлення критеріїв оцінки ефективності її роботи. Децентралізація завдань та ліквідація податкової міліції є однією з головних проблем у податковій сфері на сьогодні, тому необхідні умови для створення міцного фундаменту для надійної взаємодії між адміністративними органами та платниками податків є.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійченко Ж. О. Проблеми економічної довіри до банків. Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2009. № 36-1. С. 183-187.
2. Бородіна О. М., Бурлай Т. В., Горшкова Н. І., Гончар Н. Ю., Дубровський В. І. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення: моногр. Інститут економіки та прогнозування НАН України І. В. Крючкова (ред.). К.: Основа, 2007. 488 с.
3. Богдан Т. П. Боргова політика держави в умовах глобальної нестабільності. Економіка України. Київ. 2013 р. № 2. С. 4-8.
4. Бондарець М. Глобальні стратегії трансформації та структурної модернізації соціально – економічного розвитку транзитивних країн / Дослідження міжнародної економіки. 2011. №2(67). С. 99-110.
5. Василькова Т. В., Кондукова Е. В. Податковий аудит в галузях економіки Державна податкова адміністрація України; Національний ун-т держ. податкової служби України – Ірпінь: НУ ДПСУ, 2007. 208 с.
6. Державний борг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65613.
7. Дишлева А. Антикризова бюджетна політика України у контексті зарубіжного досвіду. Вісник КНУ ім. Т. Шевченка, серія Економіка. – 2010. №119. С. 22-25.
8. Деменко О. Є. Зарубіжний досвід адміністрування податків та можливості його використання в Україні. Банківське та фінансове право. 2013. №7. С. 189-195.
9. Економіка підприємства: Навчальний посібник. М. В. Афанасьєв, О. Б. Плоха. Х.: ВД «Інжек», 2007. 320 с.
10. Експрес-курс: Навч. пос. Е.А. Мариганова, С. Л. Шапіро. - М.: КНОРУС, 2010. 302 с.
11. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.

12. Економіка підприємства: Навч. посіб. / Бойчик І. М. К.: Атіка, 2007. 528 с.
13. Економіка України на шляху від депресії до зростання: джерела, важелі, інструменти. Я. А. Жаліло, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська та ін. К.: НІСД, 2010. 96 с.
14. Єфименко Т. І. Податкове регулювання економічного розвитку: Автореф. дис. д-ра. екон. наук. Т. І. Єфименко. К., 2003. 37 с.
15. Єрмошенко М. М. Вплив монетарної політики на розвиток економіки України. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. – Суми: УАБС НБУ, 2007. Т. 19. С. 7-17.
16. Єфименко Т. І. Податки в інституційній системі сучасної економіки / НАН України, Інститут економіки та прогнозування. К., 2011. 688 с.
17. Журавка Ф. О. Забезпечення стійкого розвитку ринку похідних фінансових інструментів України. Ф. О. Журавка, І. М. Бурденко, І. О. Макаренко. Суми: Папірус, 2012. 166 с.
18. Запаранюк Т. В. Проблеми вибору альтернативних режимів таргетування у процесі реалізації грошово-кредитної політики в період фінансової кризи / Фінанси, облік і аудит. 2012. № 12. С. 71-80.
19. Індекс споживчих цін [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/ct/is_c/arh_isc/arh_iscm10_u.html
20. Івашко О. А. Національна економічна модель подолання кризи виробництва в Україні. Сталій розвиток економіки. 2013. № 1. С. 59-61.
21. Козюк, В. В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України: моногр. / В. В. Козюк. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 238 с.
22. Крисоватий А. І. Інституційне середовище фіскального регулювання соціально-економічних процесів. Фінанси України. 2011. № 9. С. 18–32.

23. Колодізев О. М. Формування монетарної політики національного банку в контексті забезпечення сталого розвитку економіки України: Монографія Харків: ІНЖЕК, 2015. – 325 с.
24. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики в Україні : Монографія. А. І. Крисоватий. – Тернопіль : К арт-бланш, 2005. – 371 с.
25. Кравченко О. В. Антикризові заходи: досвід, проблеми, реалії. Вісник Університету банківської справи НБУ. 2009. № 3. С. 148-150.
26. Лук'яненко І., Сидорович М. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9092/Lukyankenko_Sydorovych.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
27. Лисяк Л. В. Бюджетна політика держави в умовах фінансової глобалізації. Вісник УАБС. 2008. №1(24). С. 15-20.
28. Мельник А. Ф. Національна економіка. А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович. К. : Знання, 2011. 463 с.
29. Мельник Д. Обмежувальна та стимулювальна роль податків. Фінанси України. 2006. № 1. С. 31–37.
30. Макаренко М. Сутнісно-структурна визначеність механізму регулювання державного боргу. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2006. № 7 (91). С. 68-75.
31. Мороз П. А. Модернізація грошово-кредитної політики та її роль у стабілізації фінансової системи України в посткризовий період. Економіка і регіон. 2011. № 4 (31). С. 63-66.
32. Міщук О. В. Стратегія стійкого розвитку в забезпеченні умов економічного зростання – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2008oktInet_tezi/mishuk.php.
33. Макаренко М. І. Бюджетно-монетарне регулювання цін у перехідній економіці України: Монографія. К.: Знання України, 2002. – 304 с.

34. Маковоз О. В. Антикризове регулювання як ефективний вплив держави на розвиток економіки. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2014. Вип. 45. С. 21-25.
35. Міхель Р. В. Євроінтеграційний вектор реформування Польщі. Вісник соціально – економічних досліджень. 2014. № 2(53). С. 98-106.
36. Національний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник / Б. П. Адамик. Т.: Карт-бланш, 2002. 278 с.
37. Національна економіка: навч. посібник / О. В. Носова. Київ: Центр учбової літератури. 2013. 512 с.
38. Основи економічної теорії: Навчальний посібник. В. Г. Чепінога. К.: Юрінком Інтер, 2000. 456 с.
39. Офіційні резервні активи НБУ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65613.
40. Обсяги валютних інтервенцій – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65613.
41. Офіційний курс національної грошової одиниці щодо основних іноземних валют – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search/form/day>.
42. Омельянович М. Ю. Грошово–кредитні відносини у період фінансової кризи. Фінанси України. 2011. №6. С. 20-31.
43. Олешко А. А. Антикризове регулювання національної економіки: теорія і практика: монографія. Держ. податк. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь: Вид-во НУДПСУ, 2012. 349 с.
44. Податковий менеджмент: Навчальний посібник. Ю. Б. Іванов, А. І.Крисоватий, А. Я. Кізима, В. В. Карпова. Київ : Знання, 2008. 525 с.
45. Податкова політика: Навч. посібник. Я. В. Литвиненко Київ: МАУП. 2003. - 124с.
46. Показники реального і номінального ВВП – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

47. Платіжний баланс України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65613.
48. Податковий кодекс України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
49. Побережна Н. М., Колесніченко А. С. Зарубіжний досвід грошово-кредитної політики та особливості застосування деяких аспектів банківської системи в Україні / Науковий вісник ужгородського університету. 2014. №2. С. 92-97.
50. Податки: Навч. посіб. Бурковський В. В., Кармозін В. Я., Каламбет С. В., Водолазська О. А. Дніпропетровськ: Пороги, 1998. С. 611.
51. Прокопенко В. Оцінка впливу монетарних інструментів на ринок України. В. Прокопенко. Проблеми економіки. 2014. № 2. С. 41- 49.
52. Пікус А. Ю. Теоретичні підходи до аналізу якості економічного зростання. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2009. № 113-114. С. 51-55.
53. Податкова політика: Навчальний посібник. Ю. Б. Іванов, В. В. Карпова Х.: ВД «ИНЖЕК», 2010. С. 492.
54. Пороховський О. А. Економічна криза як рубіж сучасного світового і національного розвитку. Економічна теорія. 2009. № 1. С. 5 – 11.
55. Перепьолкіна О. О. Сучасні проблеми макроекономічного регулювання в Україні та шляхи їх вирішення – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/05.pdf>.
56. Побережна Н. М., Колесніченко А. С. Зарубіжний досвід грошово-кредитної політики та особливості застосування деяких аспектів банківської системи в Україні. Науковий вісник ужгородського університету. 2014. №2(43). С. 92-97.
57. Рівень інфляції в Польщі та Україні - [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=PL-UA>.

58. Рівень безробіття в Польщі та Україні - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.ZS?locations=PL-UA>.
59. Статистичний збірник «Бюджет України 2018» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/2012-budget>.
60. Статистичний збірник «Бюджет України 2019» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/2013-budget>.
61. Статистичний збірник «Бюджет України 2020» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/budget-2014>.
62. Статистичний збірник «Бюджет України 2021» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/2015>.
63. Статистичний збірник «Бюджет України 2022» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/2016>.
64. Ставки рефінансування НБУ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65613.
65. Соколовська А. М. Податкова система країни: теорія та практика становлення. К. : НДФІ. 2001. С. 78.
66. Сомик А. В. Удосконалення обов'язкових резервних вимог як інструменту грошово-кредитної політики НБУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=764>.
67. Сомик А. В. Критерії ефективності грошово-кредитної політики. Вісник Української академії банківської справи. 2008. № 2 (25). С. 3-6.
68. Управління державним боргом: Навч. посіб. / Прутська О. О., Сьомченков О. А., Гарбар Ж. В., Губанова Л. І., Руденко В. В.,/ за ред. Прутської О. О. К.: Центр учбової літератури, 2010. 216 с.
69. Фокіна І. В. Формування механізму податково-субсидіарного регулювання вугільної промисловості: Дис. канд. екон. наук за спец. – Економіка промисловості. – Донецьк, 2006. 22 с.
70. Фінанси: Підручник. С. І. Юрій, Л. М. Алексеєнко, І. В. Зятковський та ін. / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

71. Фіскальний простір сталого соціально – економічного розвитку держави: моногр. за ред. д.е.н. А. І. Крисоватого. Т.: ТНЕУ, 2016. 332 с.
72. Фролов С. М. Вплив зростання зовнішнього боргу на економічний та інвестиційний розвиток України. Вісник Сумського державного університету. Серія: економіка. Суми, 2012. № 2. С. 98-104.
73. Хром'як Н. В., Чубай В. М. Зарубіжний досвід створення ефективних податкових систем: особливості та напрями використання в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. №5. С. 25 – 29.
74. Центральний банк та грошово-кредитна політика: Підручник / А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. К.: КНЕУ, 2005. 556 с.
75. Цимбалюк І. О. Податкове навантаження, як критерій ефективності ведення податкової політики. Ринок цінних паперів України. 2014. № 7. С. 57-63.
76. Чугунов І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку : монографія. К. НІОС. 2003. 488 с.
77. Черета І. С. Реформування фіскальної системи України у контексті євроінтеграційних процесів. Економіка. 2015. №30. С. 44-49.
78. Шараєвський Д. В. Ефективність діяльності банківської системи як запорука сталого економічного розвитку. Економіка та держава. 2011. №7. С. 83-85.
79. Юхименко П. І. Монетаризм: теорія і практика: Монографія / П. І. Юхименко. К.: Кондор, 2005. 312 с.
80. Юрчишин В. Україна від кризи до кризи. Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. Експерти про стан і перспективи економіки. Громадяни про ситуацію у країні, про владу, її підтримку і відповідальність. – Центр Разумкова. – К., 2014. – 60 с.